

Regeringens proposition

1976/77: 31

om ändring i byggnadsstadgan (1959:612);

beslutad den 4 november 1976.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

ELVY OLSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i byggnadsstadgan för att förbättra sophämtningspersonalens arbetsförhållanden. Förslaget innebär att stadgans bestämmelser om soprum och sopnedkast ersätts med ett generellt krav att det till byggnad skall höra anordningar som möjliggör att avfall från byggnaden kan omhändertaras och bortforslas på ett tillfredsställande sätt.

För att de föreslagna bestämmelserna skall bli tillämpliga även vid ombyggnad föreslås vidare att byggnadsstadgans bestämmelser rörande ombyggnad kompletteras.

De föreslagna ändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 juli 1977.

Förslag till

Lag om ändring i byggnadsstadgan (1959:612)

Härigenom föreskrives att 46 och 48 a §§ byggnadsstadgan (1959:612)¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

46 §²

Byggnad för stadigvarade bruk, vari inrymmes bostads- eller arbetsrum, skall anordnas och inredas så, att den bereder möjlighet till trevnad och god hygien. Den skall innehålla nödiga förvaringsutrymmen samt vara försedd med behövlig sanitär utrustning.

Särskilt skall beaktas följande:

1. Byggnaden skall bereda erforderlig värme- och ljudisolering samt tillfredsställande skydd mot fukt.

2. Byggnaden skall kunna uppvärmas och ventileras på tillfredsställande sätt.

3. I boningsrum samt i kök, som hör till bostadslägenhet, skall finnas fönster, som vetter omedelbart åt det fria och lämnar god dager.

4. Arbetsrum och därtill hörande personalrum skola hava tillräckligt luftutrymme och kunna tillfredsställande belysas, därvid dagerbelysning bör anordnas, om förhållandena medgiva sådan.

5. *Till byggnaden skall höra soprum* 5. *Till byggnad skola höra anordningar som möjliggöra att avfall från byggnaden kan omhändertagas och bortforslas på ett tillfredsställande sätt.*

om så erfordras. I byggnad med mer än två bostadslägenheter och som omfattar fler våningar än två skall sopnedkast anordnas.

6. Rumshöjden i bostadslägenhet skall, räknat från golv till tak, vara minst 2,40 meter.

7. Golvytan i boningsrum må ej understiga 7 kvadratmeter.

8. Till bostadslägenhet skola höra vindskontor eller annat därmed jämförligt förvaringsrum samt lämpligt utrymme för förvaring av matvaror.

9. För dem som bo i byggnaden skall finnas tillgång till utrymmen med anordningar för tvätt och torkning, plats för rengöring och vädring av sängkläder, mattor och dylikt samt, där så erfordras, utifrån lätt tillgänglig förvaringsplats för cyklar och barnvagnar.

10. Lägenhet skall om möjligt hava soligt läge och helst göras genomluftbar.

¹ Stadgan omtryckt 1972:776.

² Senaste lydelse 1976:678.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

11. Lägenhet skall vara försedd med balkong eller uteplats där förhållandena så medgiva och kravet är befogat med hänsyn till lägenhetens storlek.

48 a §³

Vid sådan ändring av byggnad, som enligt 75 § b)–f) är att hänföra till nybyggnad, skola bestämmelserna i 38 § första stycket, 40 och 42–48 §§ tillämpas endast beträffande de delar av byggnaden som berörs av ändringen och endast i den omfattning som erfordras för att dessa delar av byggnaden skola uppfylla skäligen anspråk på säkerhet, handkappanpassning, god värmehushållning, *god hygien och trevnad*.

Vid sådan ändring av byggnad, som enligt 75 § b)–f) är att hänföra till nybyggnad, skola bestämmelserna i 38 § första stycket, 40 och 42–48 §§ tillämpas endast beträffande de delar av byggnaden som berörs av ändringen och endast i den omfattning som erfordras för att dessa delar av byggnaden skola uppfylla skäligen anspråk på säkerhet, handkappanpassning, god värmehushållning, *trevnad, god hygien och godtagbar avfallshantering*.

I byggnadens övriga delar skola sådana brister som avse hållfasthet, brandsäkerhet eller sanitära förhållanden och som innebära så avsevärda olägenheter att de icke skäligen kunna godtagas undanröjas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1977.

³ Senaste lydelse 1976:678.

1* Riksdagen 1976/77, 1 saml. Nr 31

bifogat yttranden från Solna, Sundbybergs och Södertälje kommuner. Länsstyrelsen i Gävleborgs och Bohus län har till sitt yttrande fogat yttrande från Göteborgs fastighetsägareförening u.p.a. Länsstyrelsen i Västernorrlands län har bifogat yttranden från länsläkarorganisationen i länet samt från Härnösands och Örnsköldsviks kommuner. Svenska byggnadsentreprenörföreningen har åberopat yttrandet från Näringslivets byggnadsdelegation som sitt eget yttrande.

2 Gällande ordning och arbetsgruppens förslag

I dessa frågor ber jag att få hänvisa till bilaga 1.

3 Remissyttrandena

Arbetsgruppens förslag har fått ett övervägande positivt mottagande vid remissbehandlingen. Den kritik som remissinstanserna har framfört rör nästan uteslutande förslaget att bestämmelserna om avfallshantering skall utan samband med ombyggnad kunna tillämpas även på befintliga byggnader. En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

4 Föredraganden

Arbetsgruppens förslag till ändringar i BS syftar till att förbättra arbetsmiljön för den personal som hämtar och för bort avfall från byggnader. Remissinstanserna delar arbetsgruppens uppfattning att det är angeläget att ingripa mot de missförhållanden som kan råda i fråga om sophämtningspersonalens arbetsmiljö. Även jag ansluter mig till arbetsgruppens uppfattning. De föreslagna ändringarna i BS innebär dels nya regler om hur avfallshanteringen skall ordnas vid ny- och ombyggnader, dels att krav på en godtagbar avfallshantering skall kunna ställas på befintliga byggnader även utan samband med ombyggnad.

Bestämmelser vid ny- och ombyggnad

Arbetsgruppen har övervägt att komplettera nuvarande bestämmelser i BS om soprum och om sopnedkast med krav på de ytterligare anordningar som behövs för att avfallshanteringen skall kunna skötas under tillfredsställande förhållanden. Emellertid har arbetsgruppen funnit det vara en bättre lösning att ersätta nuvarande bestämmelser med regler som i mera allmänna ordalag formulerar de krav som bör gälla. Enligt arbetsgruppen får dessa krav sedan preciseras av statens planverk genom tillämpningsbestämmelser i SBN.

Arbetsgruppens förslag till lagteknisk lösning har godtagits av flertalet

remissinstanser. Även jag ansluter mig till förslaget. Jag kan således inte dela den vid remissbehandlingen framförda uppfattningen att det räcker med att ändra och komplettera bl. a. SBN för att tillgodose de ökade kraven. I SBN kan endast tas in föreskrifter av verkställighetsnatur som har stöd i BS:s och i sista hand byggnadslagens bestämmelser. Bestämmelserna i 46 § BS handlar nu endast om soprum och sopnedkast. Om bestämmelserna på sätt arbetsgruppen har föreslagit utformas mer generellt än de nuvarande kan tillämpningsbestämmelser i SBN omfatta även andra moment i avfallshanteringen än förvaringen inom byggnaden. Härigenom kan man bättre än f. n. uppnå goda helhetslösningar vad gäller sophanteringen, vilket också framhålls i promemorian. En sådan ordning medger dessutom att kraven på avfallshanteringen på ett smidigt sätt kan anpassas till bl. a. den tekniska utvecklingen på området.

För att allmänt utformade bestämmelser skall kunna tillämpas på ett meningsfullt sätt krävs som jag redan har nämnt att bestämmelserna kompletteras med föreskrifter och allmänna råd, vilka utarbetats av planverket. På grund av bestämmelserna i 76 § 1 mom. tredje stycket BS ankommer det på regeringen att pröva fastställande av föreskrifter rörande byggnaders utförande.

Det i promemorian framlagda förslaget till ändrad lydelse av 46 § andra stycket 5 BS om avfallshandling vid nybyggnad har också fått ett i huvudsak positivt bemötande under remissbehandlingen. Mot bakgrund av vissa därvid anförda synpunkter på utformningen och tillämpningen av paragrafen i dess föreslagna lydelse vill jag framhålla följande. Paragrafen avses gälla alla slag av byggnader. För småhusens del är soputrymmet ofta anordnat i förråd e. d. utanför huvudbyggnaden. Ökade krav på separering och återvinning av avfall kan som länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har påpekat aktualisera behov av gemensamma sopanläggningar utanför byggnaden. Det föreslagna kravet att byggnad skall vara utrustad så att en tillfredsställande avfallshandling möjliggörs får anses omfatta även sådana anordningar utanför byggnaden. För att detta skall framgå tydligare bör dock paragrafens lydelse närmare anknyta till den nuvarande. Begreppet avfallsprodukter bör också, som arbetarskyddsstyrelsen har förordat, i paragraftexten ändras till avfall. Jag föreslår därför att kravet i fråga om avfallshandling vid nybyggnad utformas så, att till byggnad skall höra anordningar som möjliggör att avfall från byggnaden kan omhändertas och bortforslas på ett tillfredsställande sätt. Att avfallet skall kunna bortforslas på ett tillfredsställande sätt innebär att transportväg för avfall bör vara anordnad på ett för sophämningspersonalen godtagbart sätt. Med en sådan utformning av författningstexten tillgodoses även arbetarskyddsstyrelsens önskemål om översyn av de föreslagna bestämmelserna så att även krav på lämplig transportväg kan ställas.

Arbetsgruppen har inte tagit ställning till hur verkställighetsbestämmelserna om avfallshantering bör vara utformade. Synpunkter på innehållet i sådana bestämmelser har lämnats av en del remissinstanser. Med anledning av vad Hyresgästernas riksförbund har anfört vill jag framhålla att jag, såvitt avser nybyggnadsfallen, anser det vara självklart att föreskrifter om sopnedkast måste finnas i SBN. Enligt min mening skall förslaget att ha bestämmelser om sopnedkast i SBN i stället för i BS inte uppfattas som försämringar för hyresgäster i flerfamiljshus.

I arbete med att färdigställa de verkställighetsföreskrifter som behövs bör planverket kunna ha viss vägledning av de utredningar och förslag som har avlämnats av den i Stockholms kommun verksamma arbetsgruppen i renhållningsfrågor.

I detta sammanhang vill jag erinra om att det i såväl proposition 1975:32 om återvinning och omhändertagande av avfall som i proposition 1975:83 om ändring i BS har förutsatts att planverket i föreskrifter för tillämpningen av BS beaktar det behov av särskilda soprum eller tekniska anordningar som kan föreligga i samband med separering av hushållens avfall. Självfallet gäller detta även efter det att nu föreslagna ändringar i BS har genomförts.

Arbetsgruppens förslag att komplettera 48 a § första stycket BS med egen-skapskravet "godtagbar avfallshantering" så att skäligen anspråk på godtagbar avfallshantering kan uppfyllas vid ombyggnader har i allmänhet tillstyrkts av remissinstanserna. Även jag biträder förslaget. Ändringen av 48 a § bör enligt min mening föranleda en smärre redaktionell jämkning av texten i paragrafen.

Som arbetsgruppen och några remissinstanser har framhållit kan naturligtvis omständigheter som höga kostnader, byggnadstekniska hinder, kulturhistoriska eller miljömässiga värden påverka bedömningen av hur godtagbar avfallshantering skall kunna anordnas vid ombyggnader. I dessa fall kan det även tänkas att en sammanvägd helhetslösning innebär att sopnedkast inte ordnas.

Även för tillämpningen av ombyggnadsbestämmelserna i BS avseende avfallshantering bör planverket meddela de närmare föreskrifter och allmänna råd som behövs.

Nuvarande regler om beräkning av låneunderlag för statligt bostadslån ger möjlighet att beakta de krav på en tillfredsställande avfallshantering som de föreslagna ändringarna av 46 § andra stycket 5 och 48 a § första stycket BS innebär.

Bestämmelser för befintliga byggnader

Arbetsgruppen för i promemorian fram den uppfattningen att det av hänsyn till sophämningspersonalens arbetsmiljö bör finnas lagstiftning som ger samhället möjlighet att utan samband med ombyggnad kräva sådana

ändringar i befintliga byggnader att en tillfredsställande avfallshantering kan ordnas. Gällande bestämmelser i hälsovårds- och arbetarskyddslagstiftningen är enligt arbetsgruppens mening inte tillräckliga för att åstadkomma bästa möjliga förhållanden för sophämningspersonalen. Med hänsyn till att frågan om avfallshandlingens ordnande i stor utsträckning inrymmer bedömningar av byggnadsteknisk art är det enligt arbetsgruppen mest naturligt att bestämmelser som kan möjliggöra en godtagbar avfallshantering tas in i byggnadslagstiftningen. Arbetsgruppens lagförslag berör därför enbart BS.

Arbetsgruppens uppfattning i denna fråga delas av ett stort antal remissinstanser. Även jag anser i princip att ingrepp i befintliga byggnader för att åstadkomma en bättre arbetsmiljö för renhållningspersonalen har ett så nära samband med andra byggnadstekniska åtgärder att erforderliga bestämmelser i ämnet bör ingå i byggnadslagstiftningen.

I promemorian hävdas att de i det föregående föreslagna bestämmelserna måste kunna tillämpas på befintliga byggnader även utan samband med ombyggnad, om bestämmelserna över huvud taget skall få någon genomslagskraft. Skall arbetsmiljön för sophämningspersonalen förbättras inom rimlig tid, kan man enligt arbetsgruppen inte acceptera en utveckling som sker i takt med att byggnadsbeståndet förnyas eller saneras. Arbetsgruppen föreslår därför att bestämmelserna i 46 § andra stycket 5 BS i princip skall äga tillämpning även i fråga om befintlig byggnad oberoende av om någon ombyggnadsåtgärd utförs beträffande byggnaden. Regler i detta hänseende föreslås av arbetsgruppen bli intagna i en ny paragraf i BS, betecknad 48 b.

Många remissinstanser är positiva till arbetsgruppens förslag i denna del. Från flera håll föranleder förslaget emellertid kritiska anmärkningar. Även remissinstanser som godtar förslaget i stort framför erinringar i olika avseenden.

Remisskritiken avser i huvudsak följande. En del remissinstanser anser att förslaget inte bör genomföras förrän man vet mer om de tekniska och ekonomiska problem som kan uppstå vid tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna i 48 b § BS. Behovet av en analys av förslagets kostnadskonsekvenser stryks särskilt under av några remissinstanser. I detta sammanhang efterlyser man från en del håll förslag om på vilket sätt samhället kan genom lån eller bidrag eller på annat sätt stimulera till sådana ombyggnads- och ändringsarbeten som uppfyller det av arbetsgruppen redovisade målet för avfallshandringen. Så gott som samtliga remissinstanser som är kritiska mot förslaget menar att annan lagstiftning än byggnadslagstiftningen bör kunna tillämpas för att komma till rätta med rådande missförhållanden i sophämningspersonalens arbetsmiljö. Några remissinstanser framhåller att förslaget på vissa punkter medför konsekvenser för hyresnivån som bör beaktas. Det har också påtalats att hyreslagstiftningen medför svårigheter att genomföra förslaget.

Även enligt min mening saknas i arbetsgruppens promemoria en tillräckligt allsidig och utförlig belysning av de nu angivna problemen. Jag

efterlyser särskilt en utredning om vilka kostnadskonsekvenser som ett genomförande av förslaget kan leda till. Även frågan om vilka ändringar i hyreslagstiftningen som bör genomföras för att åstadkomma verkligt effektiva möjligheter att förbättra sophämningspersonalens arbetsförhållanden bör enligt min mening bli föremål för ytterligare utredning.

Med hänsyn till vad jag nu har anfört anser jag att frågan om tillämpning av bestämmelserna om avfallshantering på befintlig bebyggelse utan samband med ombyggnad bör ytterligare övervägas. Jag är därför inte beredd att f. n. lägga fram något förslag i frågan. I detta sammanhang vill jag emellertid peka på de möjligheter till ingripande som gällande hälsovårds- och arbetarskyddslagstiftning ger. Vad som har framkommit vid remissbehandlingen visar att den lagstiftningen kan tillämpas för att komma till rätta med många olägenheter i fråga om avfallshanteringen.

I kraftträdande och fortsatt arbete

Jag har i det föregående funnit att det av arbetsgruppen framlagda förslaget inte i sin helhet kan genomföras utan ytterligare utredning. Varje åtgärd som kan bidra till att förbättra arbetsförhållandena för sophämningspersonalen bör emellertid genomföras utan onödigt dröjsmål. På grund härav anser jag att ändringarna avseende ny- och ombyggnad bör genomföras utan att den ytterligare utredning som jag nyss har förordat avvaktas.

I promemorian föreslås att ändringarna i BS skall träda i kraft den 1 januari 1977. Enligt min uppfattning är det nödvändigt att verkställighetsbestämmelser i SBN träder i kraft samtidigt med ändringarna i 46 § andra stycket 5 och 48 a § BS. Jag bedömer det emellertid inte som möjligt att sådana bestämmelser hinner utarbetas och beslutas till den 1 januari 1977. På grund härav förordar jag att de föreslagna ändringarna i BS träder i kraft först den 1 juli 1977.

Det fortsatta utredningsarbetet beträffande åtgärder för att komma till rätta med missförhållandena i befintlig bebyggelse bör inriktas på att åstadkomma ett system som i likhet med arbetsgruppens förslag gör det möjligt att ålägga fastighetsägare att avhjälpa förekommande brister. Arbetet bör bedrivas med största möjliga skyndsamhet. Jag avser därför att omedelbart uppdra åt en särskild mer allsidigt sammansatt arbetsgrupp att lägga fram kompletterande förslag i denna del.

5 Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att antaga inom bostadsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i byggnadsstadgan (1959:612).

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.

Arbetsgruppen för sophämningsfrågor

**PM med förslag till lag om ändring
av byggnadsstadgan (1959:612)**

**Till Statsrådet och chefen
för bostadsdepartementet**

Vid en uppvaktning den 23 februari 1976 till chefen för bostadsdepartementet framförde företrädare för Svenska transportarbetareförbundet krav på bättre arbetsmiljö för sophämningspersonalen. En skrivelse i samma fråga hade den 5 november 1975 inkommit till departementet från Stockholms kommun. En arbetsgrupp tillsattes för att utreda frågan. Till ledamöter i arbetsgruppen utsågs Bengt Hedman, bostadsdepartementet, tillika ordförande, Bosse Ringholm, arbetsmarknadsdepartementet, Anders Westin, Svenska transportarbetareförbundet, Ove Rubenman, Svenska kommunalarbetareförbundet och Åke Sköld, Fastighetsanställdas förbund. Som sekreterare åt arbetsgruppen har tjänstgjort Per Eklund, bostadsdepartementet.

Sedan arbetsgruppen nu slutfört sitt arbete får arbetsgruppen härmed överlämna sin utredning med förslag till lag om ändring i byggnadsstadgan.

Stockholm i juni 1976

Bengt Hedman

Bosse Ringholm

Ove Rubenman

Anders Westin

Åke Sköld

/Per Eklund

1 Inledning

I skrivelse den 5 november 1975 till bostadsdepartementet anförde Stockholms kommun att byggnadsstadgan snarast borde ändras så att tillämpningsbestämmelserna i Svensk byggnorm 1975 skulle få tillämpas retroaktivt på alla befintliga soprum och transportvägar. Som exempel på gällande bestämmelser i byggnadsstadgan med retroaktiv verkan återopade kommunen bestämmelserna i 53 § 4 mom. om tomts ordnande. Som huvudsaklig grund för sin framställning anförde kommunen att rådande missförhållanden i fråga om soprum och transportvägar ofta är mycket allvarliga och ibland helt oacceptabla för sophämningspersonalen. Enligt kommunens mening är det därför angeläget att varje tänkbar åtgärd från myndigheternas sida i syfte att förbättra arbetsmiljön på detta område vidtas med största skyndsamhet.

Chefen för bostadsdepartementet beslöt i februari 1976 att tillsätta en arbetsgrupp som fick i uppgift att utreda vilka åtgärder som bör vidtas för att förbättra sophämningspersonalens arbetsmiljö. Till ledamöter i arbetsgruppen utsågs företrädare för bostads- och arbetsmarknadsdepartementen, Svenska transportarbetareförbundet, Svenska kommunalarbetareförbundet och Fastighetsanställdas förbund.

Arbetsgruppen har sökt kartlägga vilka lagliga möjligheter som finns att förbättra förhållandena vid sophantering. Upplýsningar om lagtillämpning och praxis har därvid inhämtats från representanter för hälsovårds- och arbetarskyddsmyndigheter samt annan expertis. Arbetsgruppen har bl. a. tagit del av en utredning som innehåller en typindelning av olika sophämningsställen.

2 Framställningen till regeringen

Kommunen återopar i sin skrivelse till regeringen en undersökning år 1973 av kommunens samtliga soprum i flerfamiljshus. Kartläggningen genomfördes på så sätt att den ordinarie sophämningspersonalen fick bedöma sina arbetsplatser i fastigheterna. Till sin hjälp hade man en blankett för varje soprum samt en instruktion för ifyllande av blanketten. Totalt bedömdes på detta sätt kommunens samtliga cirka 30 000 hämningsställen i flerfamiljsfastigheter. Underlaget har därefter bearbetats och sammanställts. Redovisningen har skett områdesvis och totalt. Av undersökningen framgår att sophämningspersonalen haft totalt cirka 40 000 anmärkningar mot arbetsförhållandena vid de cirka 30 000 hämningsställena. En stor del av hämningsställena har en eller ett par anmärkningar medan andra har krav på åtgärder över hela frågeskalan. Sammanlagt har det riktats anmärkningar mot 16 000 hämningsställen eller 55 procent av alla soprum i kommunen. Anmärkningarna gäller både själva sopenrymet och transportvägen fram

till sophämtningsbilen. Stockholms inre stadsdelar har de sämsta soprummen som oftast är belägna i mörka källare med smala och trånga trappor upp till gatunivån. Om belysning över huvud taget finns är den ofta mycket dålig.

Kommunen framhåller vidare att de bestämmelser som har intresse i sammanhanget utgörs av byggnadsstadgan, Svensk byggnorm, bostadssaneringslagen, hälsovårdsstadgan med hälsovårdsordningen samt arbetarskyddslagen och arbetsmiljöverket. Enligt gällande byggnadslagstiftning finns i dag inga möjligheter att ställa krav på förbättringar i befintligt bestånd av soprum. Svensk byggnorms föreskrifter gäller endast ny byggnad och sådan ombyggnad som kan hänföras till nybyggnad. I samband med bostadssaneringsärenden utövar stadsbyggnadskontorets byggnadslovsbyrå en viss bevakning för att soprumsfrågan skall lösas på ett rimligt sätt. Avsaknaden av soprum bedöms då som sanitär olägenhet. I övrigt finns inga andra möjligheter än sanktionsvägen enligt arbetarskyddslagstiftningen.

För krav på förbättringar i befintligt bestånd av soprum och transportvägar fordras enligt kommunen en lagändring. Detta kan ske genom ändring av byggnadsstadgan på så sätt att Svensk byggnorm 1975 får tillämpas retroaktivt på alla befintliga soprum och transportvägar i likhet med bestämmelserna om tomts ordnande i 53 § 4 mom. byggnadsstadgan.

3 Gällande ordning

3.1 Byggnadslagstiftningen

Byggnadsstadgan (1959:612, omtryckt 1972:776, ändrad senast 1975:817, 819) (BS) innehåller bestämmelser om bl. a. hur byggnad skall utformas. Bestämmelserna syftar till att tillgodose en från t. ex. estetiska, hygieniska och brandtekniska synpunkter ändamålsenlig utformning av byggnaderna. I 46 § första stycket BS ställs krav bl. a. på att byggnader för stadigvarande bruk, vari inryms bostads- eller arbetsrum, skall anordnas och inredas så att de bereder möjlighet till trevnad och god hygien.

När BS genomfördes togs bestämmelser om soprum och sopnedkast in i 46 och 47 §§ BS. I 46 § andra stycket 5 föreskrevs att det till byggnaden skulle höra soprum, om så erfordrades. I fråga om byggnad med mer än två bostadslägenheter och med flera våningar än två skulle enligt 47 § första stycket 5 sopnedkast vara anordnat.

Bestämmelserna om sopnedkast i 47 § första stycket 5 överfördes år 1975 till 46 § andra stycket 5 (1975:817), som innehåller de nu gällande reglerna i förevarande hänseende. De nya bestämmelserna i 46 § andra stycket 5 innefattade inte någon ändring i förhållande till äldre bestämmelser (prop. 1975:83 s. 9).

I 44 § 7 mom. BS föreskrivs att sopnedkast skall anordnas så att brandfara, risk för olycksfall eller sanitär olägenhet inte uppkommer.

Bestämmelserna i 46 § andra stycket 5 och 44 § 7 mom. BS gäller vid uppförande av helt ny byggnad. De kan också enligt 48 a § första stycket BS tillämpas vid sådan ändring av byggnad, som enligt 75 § b)–f) är att hänföra till nybyggnad. Bestämmelserna får dock i sådana fall tillämpas endast beträffande de delar av byggnaden som berörs av ändringen och endast i den omfattning som erfordras för att dessa delar av byggnaden skall uppfylla skäligen anspråk på bl. a. säkerhet och god hygien. I byggnadens övriga delar skall enligt 48 a § andra stycket BS sådana brister undanröjas som avser hållfasthet, brandsäkerhet eller sanitära förhållanden och som innebär så avsevärda olägenheter att de inte skäligen kan godtas. Är ändring av byggnad av sådan beskaffenhet att den inte skall hänföras till nybyggnad gäller enligt 49 § första stycket BS att bestämmelserna i 38–48 §§ BS skall äga motsvarande tillämpning i fråga om de delar av byggnaden som berörs av ändringen.

Byggnad skall enligt 50 § BS underhållas så att hållfastheten inte äventyras samt brandfara, sanitär olägenhet eller vanprydnad inte uppkommer.

Underlåter någon att utföra arbete eller vidta annan åtgärd som åligger honom enligt BS eller med stöd därav meddelade beslut, kan byggnadsnämnden enligt 70 § andra stycket BS förelägga honom att vidta åtgärden. I sådant föreläggande får vite sättas ut. Byggnadsnämnden kan således ingripa i fall då fastighetsägare exempelvis underlåter att fullgöra den i 50 § BS stadgade underhållsskyldigheten.

Närmare föreskrifter om bl. a. utförande av byggnader meddelas av statens planverk, som också utfärdar de ytterligare råd och anvisningar som behövs för tillämpningen av BS. Planverkets bestämmelser finns i verkets publikation Svensk byggnorm (SBN 1975). Föreskrifter och anvisningar beträffande soputrymmen och sopnedkast finns i SBN 1975 kap. 43. I detta kap. finns också särskilda ombyggnadsbestämmelser.

3.2 Hälsovårdslagstiftningen

Hälsovärdsstadgan (1958:663, ändrad senast 1975:759) (HS) innehåller bestämmelser som syftar till att dels förebygga och undanröja vad som kan betecknas som sanitär olägenhet för människor, dels fortlöpande höja den allmänna hygieniska standarden.

I 15 § HS föreskrivs att byggnad, som inrymmer boningsrum, skall vara så anordnad och inredd samt skall så underhållas och skötas, att sanitär olägenhet inte uppstår för dem, som uppehåller sig i byggnaden.

Bestämmelser om renhållning finns i 9 kap. HS. Enligt 47 § skall vid bebyggelse förekommande orenlighet och avfall uppsamlas och omedelbart bortforslas eller så förvaras att sanitär olägenhet inte uppstår. I 48 § upptas vissa generella regler i fråga om uppsamling och förvaring av avfall, som inte omedelbart bortforslas. Sålunda föreskrivs att köksavfall varje dag bör bortföras från bostadslägenhet, att flytande ämnen inte får hällas i därför inte avsett förvaringskärl för sopor, att sopnedkast och soprum samt annat

förvaringsställe för avfall skall vara ändamålsenligt anordnade och inredda samt att dylika förvaringsställen skall jämte kärl och annan behållare tillfredsställande underhållas och skötas. I 49 § första stycket meddelas särskilda föreskrifter om förvaringsanordningar. Inom hälsovårdstortort får sålunda avfall i avvaktan på bortforsling inte förvaras annorledes än i täta och lättömda kärl eller andra behållare, som vid uppställning utomhus måste vara placerade på – i paragrafen närmare beskrivet – sanitärt betryggande sätt. I vissa fall skall behållare vara försedda med tättslutande lock. Vidare stadgas i paragrafens andra stycke att kärl eller behållare skall finnas tillgängliga i erforderligt antal.

Om det för kommun eller del därav erfordras ytterligare föreskrifter utöver dem som finns i HS kan sådana föreskrifter enligt 65 § första stycket HS meddelas i lokal hälsovårdsordning, som antas av kommunens fullmäktige och fastställs av länsstyrelsen. Till ledning för utarbetande av lokal hälsovårdsordning har Kungl. Maj: år 1971 fastställt en normalhälsovårdsordning (1971:761). I dess 15 § stadgas att hälsovårdsnämnden får meddela närmare föreskrifter om hur orenlighet och avfall skall förvaras inom fastighet i avvaktan på borttransport. Nämnden får vidare bestämma hur behållare och förvaringsanordning skall vara beskaffade. Slutligen förordnas att behållare skall vara uppställd så att hämtning underlättas och att väg till behållaren skall hållas lätt framkomlig. I 18 § anges bl. a. att borttransport från fastigheten skall ske så ofta och på sådant sätt att sanitär olägenhet inte uppkommer. Uppehåll i transport får inte göras längre än som är oundgängligen nödvändigt.

Enligt 71 § HS kan hälsovårdsnämnden antingen omedelbart eller efter råd eller uppmaningar och skäligt anstånd meddela föreläggande eller förbud, som är erforderliga för efterlevnad av HS eller lokal hälsovårdsordning. Beslut om föreläggande eller förbud kan enligt 72 § första stycket HS avse bl. a. föreläggande att inom viss tid vidta åtgärd för undanröjande av bristfällighet hos byggnad eller förbud mot att använda lägenhet eller lokal för avsett ändamål intill dess förekommande bristfällighet undanröjts. I beslut om föreläggande eller förbud får enligt 75 § HS meddelas vite eller föreskrift om utförande på den försumliges bekostnad, om beslutet inte åtlöds.

3.3 Arbetarskyddslagstiftningen

Huvudförfattningen på arbetarskyddets område är arbetarskyddslagen (1949:1, omtryckt 1973:834, ändrad senast 1975:695). Denna lag är i princip tillämplig på varje verksamhet vari arbetstagare används till arbete för arbetsgivares räkning (1 § första stycket). Med verksamhet avses inte bara stadigvarande verksamhet utan också tillfälligt kortvarigt arbete. Från lagens tillämpning undantas bl. a. (3 § a) arbete som utförs i arbetstagarens hem eller eljest under sådana förhållanden att det inte kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande.

Som kommer att framgå av redogörelsen i det följande nämns begreppet arbetsställe i flera sammanhang i arbetarskyddslagen. Begreppet definieras dock inte. Enligt förarbetena till arbetarskyddslagen (SOU 1946:60 s. 60) förstås med arbetsställe det lokala avgränsade område, inom vilket arbetsgivare i och för sin verksamhet bedriver arbete, oavsett om detta utförs i arbetslokal, i det fria eller under jord. Begreppet arbetsställe får dock inte alltid tas i så inskränkt bemärkelse att därmed skulle avses en och samma lokal, byggnad eller plats i det fria. Vad som skall räknas som ett arbetsställe får i stället vid tvekan bedömas från fall till fall. Därvid skall iakttas att begränsningen till lokalt område i princip innebär att verksamheten skall utövas på en och samma ort. Denna begränsning gäller emellertid inte alltid såsom exempelvis beträffande vägbyggnad.

Enligt huvudregeln i 7 § första stycket arbetarskyddslagen är arbetsgivare skyldig att iaktta allt som med hänsyn till arbetets natur och de förhållanden, under vilka arbetet bedrivs, samt arbetstagares ålder, yrkesvana och övriga förutsättningar för arbetet skäligen kan erfordras för att förebygga att arbetstagare ådrar sig ohälsa eller olycksfall i arbetet. Arbetstagaren är å sin sida pliktig att använda förefintliga skyddsanordningar, noga följa gällande bestämmelser, iaktta tillbörlig försiktighet samt i övrigt medverka till att förekomma ohälsa och olycksfall (7 § andra stycket). På arbetsställe skall enligt 10 § arbetarskyddslagen bl. a. vara sörjt för tillräckligt luftutrymme, tillfredsställande luftväxling, tillräcklig och tjänlig belysning samt lämplig värme- och fuktighetsgrad. Ordning och renlighet skall iakttas. Vidare föreskrivs att arbetet skall anordnas så att det kan utföras på sätt som inte är onödigt tröttande.

Allmänna bestämmelser om arbetsgivarens skyldigheter finns också i arbetarskyddskungörelsen (1949:208). Kungörelsen innehåller ett stort antal bestämmelser, som i olika avseenden beskriver arbetsgivares skyldigheter att vidta åtgärder till förebyggande av ohälsa och olycksfall. Bestämmelser av intresse i förevarande sammanhang finns särskilt i kungörelsens 20–28 §§. I 27 § föreskrivs bl. a. att arbetet skall anordnas och planeras så att en onödigt tröttande arbetsställning undviks. Om det ingår i arbetet att bära eller lyfta tunga föremål, bör om möjligt särskilda hjälpmedel användas härför.

1973 års reform av arbetarskyddslagstiftningen (1973:834) syftade till att skapa en bättre arbetsmiljö och tillförsäkra de anställda ett ökat inflytande över arbetsmiljön på den egna arbetsplatsen. Genom reformen tillkom bl. a. bestämmelser angående gemensamma arbetsställen. I samband därmed diskuterades frågan om arbetsgivares ansvar för arbetstagare i de fall då arbetsgivaren inte råder över den arbetsplats där arbetet utförs. Frågan hade tidigare behandlats av arbetarskyddskommittén, som berörde ansvaret för arbetarskyddet vid arbete på hustak, t. ex. reparationsarbete, målningsarbete och snöskottning (SOU 1946:60 s. 245 ff). Det kunde enligt kommittén ifrågasättas om nödvändiga skyddsåtgärder under alla förhållanden kunde krävas av arbetsgivaren, särskilt som denne inte hade rådighet över

arbetsplatsen och dessutom vanligen blott tillfälligt anlitas för arbetet i fråga. Kommittén föreslog att arbetsgivarens ansvar i viss utsträckning skulle flyttas över på husägaren genom en bestämmelse i arbetarskyddslagen. Enligt den föreslagna bestämmelsen skulle arbetsgivares skyldighet att vidta vissa skyddsanordningar på byggnad gälla husägaren eller innehavaren av nyttjanderätten till byggnaden, om inte annan överenskommelse träffades. Någon bestämmelse av detta slag togs emellertid inte in i arbetarskyddslagen. I stället ansågs böra gälla vad som föreskrevs i BS. I nuvarande BS finns bestämmelser om skyddsanordningar på tak.

Arbetsmiljöutredningen framhöll i sitt år 1972 lämnade delbetänkande att de problem som finns på arbetsställen över vilka den egna arbetsgivaren inte råder till stor del avser transportområdet (SOU 1972:86 s. 169 f.o. 221). Som exempel nämnde utredningen bl. a. renhållningsarbete (a. bet. s. 170). Utredningen hänvisade till en skrivelse år 1971 från Svenska transportarbetareförbundet till arbetarskyddsstyrelsen. I denna skrivelse framhölls bl. a. att man beträffande sophantering inte tog tillräcklig hänsyn till renhållningsarbetarnas arbetsmiljöförhållanden vid bestämmande av behållarnas storlek, soputrymmenas utformning, belysning och transportvägar. Allt större emballagevolymerna medförde risker för förslitningar i ryggar, armar och ben. Arbetarskyddsstyrelsen påpekade i anledning av skrivelsen att fastighetsägare inte med stöd av arbetarskyddslagen kunde åläggas vidta åtgärder för att förebygga att renhållningsarbetare utsattes för risk för olycksfall. Om det emellertid i en fastighet skulle råda sådana missförhållanden som avsågs i lagens 53 § hade yrkesinspektionen befogenhet att förbjuda att sophämtning utfördes. Arbetsmiljöutredningen övervägde en reglering med direkt avseende på ansvaret vid avhämtande och avlämnande av gods men stannade för att föreslå bestämmelser som hade 53 § arbetarskyddslagen som utgångspunkt. På grundval av utredningens förslag infördes år 1973 en ny paragraf i arbetarskyddslagen, 53 a, som möjliggör åtgärder för att komma till rätta med dåliga arbetsförhållanden för dem som sysselsätts på främmande arbetsplatser. Bestämmelserna i 53 a § hänvisar till bestämmelserna i 53 §, som också ändrades år 1973 som ett led i en effektivisering av sanktionssystemet inom arbetarskyddslagstiftningen.

Enligt 53 § arbetarskyddslagen kan yrkesinspektionen, om arbetsställe inte uppfyller de krav som gäller enligt arbetarskyddslagen eller föreskrifter eller anvisningar som meddelats med stöd av lagen, förelägga arbetsgivaren att avhjälpa missförhållandet. Yrkesinspektionen kan också förbjuda arbetsgivaren att bedriva visst arbete eller använda exempelvis viss lokal. I beslut om föreläggande eller förbud kan yrkesinspektionen utsätta vite. Underlåter arbetsgivaren att vidta åtgärd som åligger honom enligt föreläggande äger inspektionen förordna om rättelse på hans bekostnad. Arbetarskyddsstyrelsen äger utan föregående beslut av yrkesinspektionen förordna om åtgärd som avses i 53 §. Föreligger missförhållande i skyddshänsende och saknar arbetsgivaren den rådighet över arbetsstället, som behövs för att avhjälpa

missförhållandet, äger yrkesinspektionen med stöd av 53 a § första stycket rikta föreläggande eller förbud enligt 53 § mot den som råder över arbetsstället. Bestämmelserna i 53 a § första stycket riktar sig uttryckligen mot den som råder över visst arbetsställe. Härav torde framgå att avsikten är att fastlägga ett ansvar för arbetsgivare eller ensamföretagare, som disponerar över ett arbetsställe, men inte att reglera ansvaret för ägare eller nyttjanderättshavare till fastighet (prop. 1973:130 s. 209).

I anslutning till den nu behandlade frågan anförde arbetsmiljöutredningen (a. bet. s. 222), att svårigheter i skyddshänseende kan uppkomma då arbetstagare är sysselsatt på platser över vilka den egna arbetsgivaren inte råder men där verksamhet som faller under arbetarskyddslagen i övrigt inte förekommer. Detta kan vara fallet exempelvis vid transporter till bostadsfastigheter och vid underhålls-, reparations- och tillsynsarbeten beträffande sådan fastighet. Det torde dock enligt utredningen vara nödvändigt att hålla fast vid att regleringen av hithörande frågor i princip hör till byggnadslagstiftningen. Ett särskilt ansvar för ägare och nyttjanderättshavare till fastighet borde alltså enligt utredningens uppfattning inte införas i arbetarskyddslagstiftningen. Utredningen underströk betydelsen av ett nära samarbete mellan byggnads- och arbetarskyddsmyndigheterna för att få till stånd säkra arbetsplatser.

1973 års reform av arbetarskyddslagstiftningen innebar också att skyddsombudens ställning stärktes och att deras lagfästa befogenheter utvidgades. Bl. a. kan skyddsombud enligt 40 b § första stycket arbetarskyddslagen bestämma att arbete skall avbrytas i avvaktan på ställningstagande av yrkesinspektionen. Förutsättningarna härför är att arbetet innebär omedelbar och allvarlig fara för arbetstagares liv och hälsa och att rättelse inte genast kan uppnås genom hänvändelse till arbetsgivaren.

4 Vissa utredningsförslag

4.1 Bygglagutredningen

Bygglagutredningen lade år 1974 fram principbetänkandet (SOU 1974:21) Markanvändning och byggande. I betänkandet föreslås att vissa grundläggande krav i fråga om byggnads egenskaper införs i en kommande bygglag och görs tillämpliga vid uppförande av ny byggnad. Sålunda föreslås t. ex. lagregler (a. bet. s. 206) som föreskriver att byggnad skall utföras så att den från allmän synpunkt är lämplig för sitt ändamål och så att den nöjaktigt tillgodoser de verksamheter för vilka byggnaden avses. Vidare föreslås lagregler av innehåll att byggnad avsedd att innehålla lokaler där människor stadigvarande skall vistas skall utföras så att den möjliggör god hygien, tillfredsställande inomhusklimat och tillfredsställande sanitära förhållanden. Att byggnad skall utföras så att den vid nyttjandet i skäligen utsträckning erbjuder skydd mot olycksfall föreslås också bli föreskrivet i lagen. Utred-

ningen föreslår vidare att tillämpningsbestämmelser till lagen utfärdas av statens planverk.

Utredningen förordar en viss skärpning beträffande kraven på underhåll av byggnader (a. bet. s. 209 ff). Enligt utredningen är vården av det äldre byggnadsbeståndet av ekonomiska och miljömässiga skäl en angelägen uppgift. Utredningen anser därför att underhållsbestämmelser bör omfatta all bebyggelse och gälla även byggnader som uppfördes då andra – och ofta lägre – egenskapskrav ställdes eller då inga lagfästa egenskapskrav alls förekom. Enligt utredningens mening får därför en allmän regel anses ofrånkomlig, i vilken ett grundläggande krav ställs på sådant underhåll som tillgodoser skäligen anspråk på säkerhet, hygien och ett vårdat yttre. En på detta sätt formulerad bestämmelse klargör vilka egenskaper som skall tillgodoses genom underhåll. Beträffande underhållsskyldighetens omfattning bör endast anges att det är fråga om en skälighetsbedömning. Vad som är skäligt får i första hand bedömas utifrån de krav som från tid till annan ställts vid nybyggnad. I enlighet med de anförda föreslår utredningen lagbestämmelser som föreskriver att byggnad, som uppförts före den nuvarande BS:s ikraftträdande eller den 1 juli 1960, skall underhållas och vårdas så att den tillgodoser skäligen anspråk på bl. a. hållfasthet, beständighet, hygien och säkerhet mot olycksfall. Utredningen gör bl. a. gällande att uttrycket "skäligen anspråk på hygien" får anses innefatta ett längre gående underhållskrav än det nuvarande, enligt vilket krävs ett sådant underhåll att "sanitär olägenhet" inte uppkommer (50 § BS). För byggnader, som uppförts efter den 1 juli 1960, förordas en mer avsevärd skärpning i förhållande till nuläget. Dessa byggnader skall enligt utredningens förslag underhållas så att de väsentligen bibehåller de egenskaper som i lag eller med stöd av lag meddelade bestämmelser krävdes av dem som nya.

Frågan om det befintliga byggnadsbeståndets anpassning till nya krav berörs av bygglagutredningen i samband med underhållsfrågorna (a. bet. s. 210). Utredningen anser därvid att det inte kan krävas att man utformar kravet på underhåll av byggnader så att man åstadkommer en fullständig anpassning till de förändringar som sker av egenskapskraven. Ett sådant förfarande skulle enligt utredningens bedömning medföra alltför stora ingrepp i förvaltningen av fastigheterna.

Bygglagutredningens förslag avseende byggnads egenskaper och underhåll av byggnad tillstyrks eller lämnas utan erinran av ett stort antal remissinstanser (SOU 1975:17 s. 98 ff och 107 ff). Enligt Svenska naturskyddsföreningen bör bland fordringarna på byggnad också tilläggas att den skall vara så konstruerad att omhändertagande och återanvändning av avfall underlättas. I en kommande lagstiftning bör enligt arbetarskyddsstyrelsen kravet på skydd mot olycksfall ges en formulering som tydligt utmärker att skyddet skall avse även personer som kortvarigt besöker en fastighet för att t. ex. utföra arbete där. Beträffande de föreslagna underhållsbestämmelserna tillstyrker statens planverk utredningens uppfattning att det är nödvändigt att

de för en byggnads användning erforderliga egenskaperna bibehålls i erforderlig grad så länge byggnaden används. I likhet med flera andra remissinstanser ifrågasätter emellertid planverket nödvändigheten av att ange differentierade, generella underhållskrav för byggnader uppförda vid skilda tidpunkter. Några remissinstanser vill gå längre än vad utredningen föreslagit. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län påpekar att egenskapskraven skärps med tiden och att underhållskravet bör anpassas till den utveckling som kan förväntas ske på området. Föreningen Sveriges stadsarkitekter anser att krav på olycksfallssäkerhet bör göras retroaktiva så att de kan beaktas även vid underhållskontroller. Också planverket ifrågasätter om det inte – i motsats till vad utredningen utgår från – bör finnas möjlighet att med stöd av den nya byggnadslagen i speciella fall införa tillbakaverkande krav på befintlig bebyggelse. Om erfarenheten ger vid handen att ett tidigare accepterat utförande, t. ex. i fråga om skyddsräcken, leder till att allvarliga olyckshändelser inträffar, så bör det enligt verket finnas möjlighet att föreskriva säkerhetshöjande åtgärder som har retroaktiv verkan.

4.2 Arbetsmiljöutredningen

I sitt slutbetänkande (SOU 1976:1) Arbetsmiljölage lade arbetsmiljöutredningen fram ett samlat förslag till helt ny arbetarskyddslagstiftning. Den nya arbetsmiljölage som föreslås anger de grundläggande krav som skall kunna ställas på förhållandena i arbetslivet. Lagen är enligt förslaget en utpräglad ramlage. Detta innebär att det materiella innehållet i reglerna om arbetsmiljös beskaffenhet och de kontrollåtgärder som skall kunna sättas in i hög grad bestäms av de tillämpningsföreskrifter som arbetarskyddsstyrelsen skall kunna utfärda. I lagen och den därtill knutna arbetsmiljöförordningen finns en rad stadganden som ger styrelsen befogenheter att i nära samverkan med parterna på arbetsmarknaden meddela detaljerade föreskrifter i olika hänseenden.

Tillämpningsområdet för den nya arbetsmiljölagen föreslås bli utvidgat. Bl. a. skall s. k. okontrollerbart arbete i princip omfattas av arbetsmiljölagen. Beträffande arbetsmiljös beskaffenhet föreslås bl. a. bestämmelser, enligt vilka arbetsmiljön skall vara tillfredsställande med hänsyn till arbetets natur och den sociala och tekniska utvecklingen i samhället. Enligt förslaget skall vidare arbete planläggas och anordnas så att det kan utföras i en sund och säker miljö.

Om det på arbetsställe föreligger missförhållande som innebär risk för ohälsa eller olycksfall för någon som arbetar där, kan yrkesinspektionen enligt utredningens förslag rikta föreläggande eller förbud mot den som råder över arbetsstället även i fall då denne inte är arbetsgivare i förhållande till den som utsätts för risken. Någon ändring beträffande möjligheterna att ingripa mot ägare eller nyttjanderättshavare till fastighet synes emellertid inte vara avsedd i utredningens förslag. Förslaget motsvarar närmast 53 a § första

stycket arbetarskyddslagen.

Arbetsmiljöutredningen tar upp frågan om vad som menas med arbetsställe (a. bet. s. 357 ff). Med hänsyn till de synnerligen skiftande förhållanden som det är fråga om anser utredningen det ogörligt att ha en definition av begreppet arbetsställe i arbetsmiljölagen. Det blir i stället nödvändigt att se till funktionskraven i det aktuella sammanhanget.

Arbetsmiljöutredningens förslag remissbehandlas f. n.

5 Överväganden och förslag

5.1 Inledning

Den i Stockholms kommuns framställning omnämnda kartläggning av soprum med tillhörande transportvägar som genomfördes i Stockholm år 1973 utvisar enligt arbetsgruppens mening på ett övertygande sätt att arbetsmiljön för sophämningspersonalen i åtskilliga fall är klart otillfredsställande. Den miljö, som denna personal till huvudsaklig del arbetar i, svarar i många fall inte mot dagens krav på en god arbetsmiljö. Det är arbetsgruppens uppfattning att de åtgärder som kan behöva vidtas för att förbättra arbetsmiljön för ifrågakvarande personal inte enbart gäller Stockholm utan har aktualitet även i andra delar av landet.

Den av gatunämnden i Stockholms kommun år 1975 tillsatta arbetsgruppen i renhållningsfrågor, AIR, har i uppgift att i första hand utreda lämpliga åtgärder för att förbättra sophämningspersonalens arbetsmiljö. AIR bedriver en omfattande informationsverksamhet i syfte att förmå hyresgäster, fastighetsägare och villaägare att genom paketering av avfall och liknande åtgärder underlätta sophämningsarbetet. Ett väsentligt inslag i AIR:s verksamhet utgör det pågående arbetet med typindelning och inventering av olika sophämningsställen. Avsikten är att få fram ett antal standardlösningar för hämningsställen, vilket kan leda till att man vid kommande ombyggnader av soprum och iordningställande av transportvägar har ett genomarbetat erfarenhetsmaterial till sitt förfogande. Förslag till ändrade bestämmelser i SBN 1975 har också utarbetats inom AIR. Förslaget innehåller bl. a. skärpta föreskrifter med avseende på transportväg för bortforsling av avfall.

Inom AIR undersöktes om det fanns lagliga möjligheter att kunna kräva ombyggnad av befintliga soprum med transportvägar. Som ett led i denna undersökning gjordes en översikt över de författningar och anvisningar som direkt eller indirekt har betydelse för sophämningspersonalens arbetsmiljö. Man kom därvid till den slutsatsen att åläggande att bygga om befintliga soprum inte kan göras med stöd av den nuvarande byggnadslagstiftningen eller annan lagstiftning. För att möjliggöra en förbättring av rådande arbetsförhållanden för sophämningspersonalen är det därför enligt AIR nödvändigt att BS ändras så att krav på tillfredsställande sophertering kan

ställas även på det befintliga beståndet av soprum och transportvägar.

Som har kommit till uttryck i kommunens framställning till regeringen finns det i det befintliga byggnadsbeståndet påtagliga brister i utformningen av soprum och transportvägar. Arbetsgruppen anser att det av hänsyn till sophämtningspersonalens arbetsmiljö bör finnas lagstiftning som ger samhället möjlighet att kräva sådana ändringar i befintliga byggnader att en tillfredsställande avfallshantering kan ordnas. Gällande lagstiftning saknar uttryckliga regler av detta slag. De bestämmelser i HS som syftar till att förhindra sanitär olägenhet i byggnader vid uppsamling, förvaring och bortforsling av avfall synes emellertid kunna tillämpas för att komma till rätta med vissa väsentliga hygieniska brister i avfallshanteringen, vilket också kan leda till förbättrade förhållanden för sophämtningspersonalen. Arbetsgruppen vill vidare hänvisa till den nuvarande arbetarskyddslagstiftningen, som ger möjlighet att pröva vissa missförhållanden i fråga om sophämtningspersonalens arbetsmiljö. Även om det således kan finnas möjlighet att komma till rätta med en del olägenheter i fråga om avfallshanteringen anser arbetsgruppen det vara nödvändigt att möjligheterna förbättras.

Frågan om avfallshanteringens ordnande inrymmer i stor utsträckning bedömningar av byggnadsteknisk art. Som arbetsgruppen ser det måste därför bestämmelser som möjliggör tillfredsställande avfallshantering finnas också i byggnadslagstiftningen. Med hänsyn till det nära sambandet med andra byggnadstekniska åtgärder får det anses vara mest naturligt att de bestämmelser som behövs för att frågan om avfallshanteringen skall få en godtagbar lösning tas in i byggnadslagstiftningen. Arbetsgruppens förslag om nya och ändrade lagregler berör därför enbart denna lagstiftning. Förslaget bör emellertid enligt arbetsgruppens mening inte leda till att man vid utarbetandet av en ny arbetsmiljölag underlåter att överväga mera preciserade regler i de avseenden som här diskuteras.

Framställningen från kommunen går ut på att gällande nybyggnadsbestämmelser skall göras retroaktivt tillämpliga på det befintliga byggnadsbeståndet. Arbetsgruppen har emellertid funnit att även nybyggnadsbestämmelserna bör ses över, om bästa möjliga förhållanden för sophämtningspersonalen skall kunna åstadkommas.

Det arbete och de utredningar som gjorts av AIR har enligt arbetsgruppens mening varit av stort värde. De bedömningar och de förslag som arbetsgruppen kommer att redovisa i det följande har i väsentliga avseenden sin grund i det utredningsarbete som AIR har åstadkommit. Arbetsgruppen har avgränsat sitt arbete till att analysera gällande möjligheter att ingripa mot rådande missförhållanden och att arbeta fram förslag till ny lagstiftning. Arbetsgruppen vill därför betona det angelägna i att fortsatta insatser görs för att klarlägga de tekniska problemen och föreslå tekniska lösningar.

5.2 Avfallshantering vid nybyggnad

I och för sig synes varken tidigare bestämmelser i BS om soprum och om sopnedkast eller de nu gällande i 46 § andra stycket 5 BS ha medfört några större problem i tillämpningen. Vissa betydelsefulla frågor regleras emellertid inte i paragrafen. Ett exempel är anordnande av storsoprum för skrymmande avfall. En annan för sophämningspersonalen väsentlig fråga som inte regleras i BS är frågan om utformning av transportväg för avfall. Även om nu nämnda frågor behandlas i SBN 1975, är det otillfredsställande att de inte har förankring i BS.

Det är givetvis möjligt att komplettera 46 § andra stycket 5 BS med detaljerade bestämmelser om t. ex. transportväg. Ett annat sätt är att ersätta stadgandet med bestämmelser som i mera allmänna ordalag formulerar de krav som bör gälla. Dessa krav får sedan preciseras av statens planverk genom tillämpningsbestämmelser i SBN.

Arbetsgruppen finner att övervägande skäl talar för att den sist nämnda lagtekniska lösningen bör väljas. Härigenom uppnås bl. a. den fördelen att förutsättningar och målsättningar som ändrats på grund av exempelvis den tekniska utvecklingen kan beaktas på ett mera ändamålsenligt sätt genom ändringar i SBN. Härtill kommer att nuvarande ganska detaljerade bestämmelser i BS med krav på exempelvis sopnedkast i flerfamiljshus med fler än två våningar inte uppmuntrar till att söka uppnå goda helhetslösningar vad gäller sophantering utan kan snarare leda till mindre tillfredsställande lösningar. Genomförandet av andra och bättre lösningar i det enskilda fallet kan försvåras. Även av dessa skäl är generellt utformade krav i BS att föredra. På grund härav föreslår arbetsgruppen att 46 § andra stycket 5 BS ändras. Stadgandet föreslås få följande lydelse: Byggnad skall anordnas och utrustas så att avfallsprodukter från byggnaden kan omhändertas och bortforslas på ett tillfredsställande sätt.

För att sophantering skall fungera tillfredsställande krävs i de flesta fall att byggnaden förses med soputrymme och sopnedkast. Flervåningshus måste så gott som undantagslöst vara utrustade med sopnedkast. Om sopnedkast inte installeras i flerfamiljshus som uppförs i flera våningar kan man knappast hävda att avfallet omhändertas på ett för hyresgästerna tillfredsställande sätt. Arbetsgruppens förslag är således inte uttryck för någon ändring i fråga om de krav på sopnedkast som nuvarande BS innehåller. Arbetsgruppen, som anser det olämpligt att generellt utformade lagregler om avfallshantering kombineras med detaljföreskrifter om sopnedkast, förordar för egen del att bindande föreskrifter om sopnedkast utfärdas i SBN. I enlighet med de synpunkter som redovisats i det föregående bör också övriga tillämpningsbestämmelser finnas i SBN. Hur dessa skall utformas är inte arbetsgruppen beredd att ta ställning till. Liksom i gällande SBN bör det dock finnas bestämmelser som föreskriver dels att soputrymmen och sopnedkast bör placeras och anordnas så att sanitära krav beträffande lukt och

buller samt krav på säkerhet mot olycksfall tillgodoses, dels att soputrymmen bör placeras lätt tillgängliga så att hämtningsarbetet underlättas, dels att transportväg för avfall bör vara så utformad att kärra eller annat transportredskap kan användas.

5.3 Avfallshantering vid ombyggnad

De föreslagna bestämmelserna bör självfallet gälla även vid ombyggnader. Med den utformning 49 § första stycket BS har kommer den föreslagna ändringen av 46 § andra stycket 5 att, såvitt avser de delar av byggnaden som berörs av ändringen, omfatta även sådan ändring av byggnad som inte är att hänföra till nybyggnad. Av 48 a § första stycket BS följer att vid sådan ändring av byggnad, som enligt 75 § b)–f) är att hänföra till nybyggnad, bestämmelserna i bl. a. 42–48 §§ skall tillämpas endast beträffande de delar av byggnaden som berörs av ändringen och endast i den omfattning som erfordras för att dessa delar av byggnaden skall uppfylla skäliga anspråk på säkerhet, handikappanpassning, god värmehushållning, god hygien och trevnad. För att säkerställa att bestämmelserna i 46 § andra stycket 5, särskilt i vad de avser bortforsling av avfall, även äger tillämpning i den omfattning som framgår av 48 a § första stycket bör sistnämnda paragraf ändras. Arbetsgruppen förordar därför att bestämmelsen kompletteras med egenskapskravet "godtagbar avfallshantering".

Det är vid ombyggnader av äldre fastigheter ofrånkomligt att byggnadstekniska skäl, kulturhistoriska hänsynstaganden o. dyl. kan göra det svårt eller omöjligt att fullt ut tillämpa alla de regler, som måste uppfyllas vid nybyggnad. I propositionen 1975/76:198 med förslag om förbättrad handikappanpassning av byggnader föreslogs bl. a. att 48 a § första stycket skulle kompletteras med egenskapskravet handikappanpassning. Departementschefen ansåg (a. prop. s. 23) beträffande de delar av byggnaden som berörs av ombyggnadsåtgärder, att höga kostnader, byggnadstekniska hinder, kulturhistoriska eller miljömässiga värden kan föranleda att skäliga anspråk på handikappanpassning inte kan uppfyllas. Riksdagen godtog den 20 maj 1976 (CU 1975/76:30, rskr 360) den föreslagna ändringen av 48 a § första stycket samt hade ingen erinran mot vad departementschefen hade anfört rörande tillämpningen av nämnda bestämmelse i dess nya lydelse.

Enligt arbetsgruppens mening bör man kunna godta att den typ av omständigheter, som kan medföra vissa inskränkningar i kravet på handikappanpassning, också får påverka bedömningen av hur godtagbar avfallshantering skall kunna anordnas vid ombyggnader.

5.4 Tillämpning på befintlig bebyggelse

I samband med nybyggnad eller ombyggnad kan fastighetsägare tvingas genomföra förbättringar i arbetsmiljön för sophämningspersonalen. Det är

däremot inte i övriga fall möjligt att utan fastighetsägarens medgivande åstadkomma sådana förbättringar beträffande det befintliga beståndet av soprum och transportvägar. Anledningen härtill är att byggnadslagstiftningen principiellt vilar på den grunden att nya krav på egenskaper hos byggnader inte skall ges tillbakaverkande kraft.

Från denna princip har emellertid undantag gjorts i ett speciellt fall där säkerhetsintresset är särskilt uttalat. I 45 § BS finns krav på vissa skyddsanordningar på tak. Enligt 82 § BS skall vissa av dessa krav gälla även i fråga om byggnad som uppförts eller för vilken byggnadslov beviljats före ikraftträdandet av BS. Byggnadsnämnden kan på grund härav när som helst fordra att byggnad som saknar sådan skyddsanordning skall ändras så att kraven enligt 45 § första och tredje stycket BS blir uppfyllda.

Också bestämmelserna i 53 § 4 mom. BS om utrymmen för barns lek har getts ett sådant innehåll att de gäller såväl befintlig bebyggelse som nybebyggelse och att de således är tillämpliga även utan samband med nybyggnad eller annan åtgärd som kräver byggnadslov. För att bestämmelserna inte skulle bli onödigt betungande ansåg departementschefen (prop. 1971:168 s. 20 ff), att kravet på lekutrymme borde gälla endast om friyta kunde beredas för rimlig kostnad och utan synnerlig olägenhet. Skulle en fastighetsägare genom någon åtgärd omöjliggöra att befintliga friområden används som lekområden pekade departementschefen på möjligheten för byggnadsnämnden att, om skäl därtill föreligger, med stöd av 70 § andra stycket BS förelägga fastighetsägaren vid vite att tillse att det i 53 § BS intagna kravet på lekområden uppfylls.

Den genom Stockholms kommun aktualiserade reformen är enligt arbetsgruppens mening i högsta grad motiverad. Skall arbetsmiljön för sophämtningspersonalen förbättras inom rimlig tid kan man inte acceptera en utveckling som sker i takt med att byggnadsbeståndet förnyas eller saneras. För att de i det föregående föreslagna bestämmelserna över huvud taget skall få någon genomslagskraft krävs således att de kan tillämpas även med avseende på befintliga byggnader. Arbetsgruppen föreslår därför att bestämmelserna i 46 § andra stycket 5 i princip skall äga tillämpning även i fråga om byggnad som har uppförts eller för vilken byggnadslov har beviljats före bestämmelsernas ikraftträdande.

Naturligtvis måste förslaget om retroaktiv tillämpning av bestämmelserna om sophantering förenas med undantagsregler. Om så ej sker skulle fastighetsägare, till skillnad mot vad som föreslås gälla vid ombyggnad, kunna föreläggas att rusta upp befintliga soputrymmen till nybyggnadsstandard, vilket i många fall givetvis skulle vara uppenbart otillfredsställande. Arbetsgruppen anser det därför rimligt att de krav på en tillfredsställande avfallshantering som föreslås gälla vid ombyggnad bör vara normerande då det gäller att bestämma de krav som skall kunna ställas på den befintliga bebyggelsen. Höga kostnader, byggnadstekniska hinder eller kulturhistoriska värden kan liksom vid ombyggnad, som fastighetsägaren själv tagit initiativet

till, i vissa fall betyda att nybyggnadskraven i fråga om sophantering inte kan tillämpas fullt ut. Arbetsgruppen vill dock understryka att detta inte får tolkas så att man regelmässigt skall tillämpa mildare bedömningar i fråga om befintlig bebyggelse eller vid ombyggnader.

Reglerna bör ha ett sådant innehåll att byggnadsnämnden inte hindras från att göra en med hänsyn till förhållandena lämplig avvägning mellan t. ex. vad som bör krävas för att förbättra arbetsmiljön för sophämningspersonalen och vad åtgärder i detta syfte bör få kosta. Riktmärket bör vara att få till stånd en med hänsyn till ekonomiska och byggnadstekniska förutsättningar godtagbar helhetslösning vad avfallshanteringen beträffar. Förhållandena kan t. ex. vara sådana att det är nödvändigt att göra genombrott i bärande vägg eller annan liknande åtgärd för att anordna en godtagbar transportväg för avfall. För att åstadkomma en sådan avfallshantering kan man tvingas att avstå från sådant som normalt hör till den interna sophantering i byggnaden. Önskemålet att anordna en godtagbar transportväg får t. ex. vägas mot de boendes önskemål att av bekvämlighetsskäl kasta avfallet i sopnedkastet. Det kan visa sig i det enskilda fallet att kravet på att anordna en godtagbar transportväg kan medföra att hyresgästerna får upphöra med att kasta avfallet i sopnedkastet, om sådant finns, och i stället lämna avfallet i särskilt anordnade utrymmen i anslutning till transportvägen.

Med hänsyn till behovet av undantagsbestämmelser och mot bakgrund av de överväganden som arbetsgruppen har gjort angående utformningen av sådana bestämmelser finner arbetsgruppen att bestämmelserna i 46 § andra stycket 5 beträffande befintlig byggnad bör äga tillämpning i den omfattning som erfordras för att byggnaden skall uppfylla skäliga anspråk på godtagbar avfallshantering. Arbetsgruppen anser att de föreslagna bestämmelserna om avfallshantering som rör det befintliga byggnadsbeståndet lämpligen bör upptas i ett särskilt stadgande i BS. Arbetsgruppen föreslår att bestämmelserna tas in i en ny paragraf, 48 b. Denna paragraf bör gälla dels för alla byggnader som uppförts före bestämmelsens blivande ikraftträdande, dels för alla byggnader för vilka byggnadslov meddelats dessförinnan.

I sammanhanget bör erinras om att riksdagen nyligen har antagit i propositionen 1975/76:164 framlagt förslag till ny lag om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m. (CU 1975/76:29, rskr 359). Lagen träder i kraft den 1 januari 1977.

Enligt 16 § nämnda lag får byggnadsnämnden, om någon underlåter att utföra arbete eller vidta annan åtgärd, som åligger honom enligt BS eller enligt beslut som har meddelats med stöd av BS, förelägga honom att inom viss tid vidta åtgärden. Om det nyss berörda förslaget till bestämmelser för det befintliga byggnadsbeståndet genomförs, kommer byggnadsnämnden att med stöd av 16 § kunna meddela föreläggande för den som inte självmant ordnar avfallshanteringsfrågan på ett godtagbart sätt. Föreläggande enligt 16 § får förenas med vite eller med föreskrift att, om föreläggandet inte åtlids, åtgärden kan utföras genom byggnadsnämndens försorg på den försumliges

bekostnad (17 §). Föreläggande som meddelas någon i egenskap av fastighetsägare, tomträttshavare eller ägare av byggnad på s. k. ofri grund gäller även mot ny ägare till egendomen i fråga (19 §).

Enligt arbetsgruppens mening är det självklart att man vid utfärdande av föreläggande enligt 16 § påföljdslagen väljer sådana lösningar som utan att vara onödigt betungande för fastighetsägaren uppfyller uppställd målsättning för avfallshanteringen. I allmänhet torde förbättringarna kunna åstadkommas inom utrymmen som fastighetsägaren har rådighet över och därvid uppkommer inga särskilda juridiska problem i samband med föreläggandet. I åtskilliga fall kan det emellertid visa sig att en ändamålsenlig lösning inte kan åstadkommas med mindre än att visst utrymme som är uthyrt måste tas i anspråk t. ex. som del av sopnedkast eller som soputrymme. Detta bör inte förhindra att fastighetsägaren föreläggs att vidta åtgärden men tiden för dess genomförande bör sättas så att fastighetsägaren får tillfälle att genom uppsägning av hyresavtalet skaffa sig rådighet över utrymmet. Skulle uppsägningen inte godtas av hyresgästen och eventuellt ogillas i samband med efterföljande process har fastighetsägaren gjort vad på honom ankommer för att följa föreläggandet varför eventuellt förelagt vite inte kommer att dömas ut. Ett nytt föreläggande därefter bör inriktas på någon annan lösning.

5.5 Ikraftträdande

F. n. pågår en genomgripande översyn av byggnadslagstiftningen inom bostadsdepartementet. Det skulle därför kunna övervägas att behandla arbetsgruppens förslag i det sammanhanget. Om bygglagreformen skall avvaktas kan emellertid de lagliga möjligheterna att få till stånd förbättring av sophämtningspersonalens arbetsmiljö inte förstärkas förrän tidigast om ett par år. Med hänsyn till att det får anses som synnerligen angeläget att skyndsamt lösa en så väsentlig arbetsmiljöfråga kan en sådan tidsutdräkt inte accepteras. Arbetsgruppen vill understryka att förslaget, om det godtas av statsmakterna, bör genomföras så snart som möjligt. Tiden för ikraftträdandet av de föreslagna ändringarna i BS bör bestämmas till den 1 januari 1977. Tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna skulle därvid tidsmässigt samordnas med de förbättrade möjligheter till ingripanden som följer av den nya lagen om påföljder och ingripanden vid olovligt byggande m. m.

6 Förslag till Lag om ändring i byggnadsstadgan (1959:612)

Härigenom föreskrives i fråga om byggnadsstadgan (1959:612)¹ dels att 46 och 48 a §§ skall ha nedan angivna lydelse, dels att i stadgan skall införas en ny bestämmelse, 48 b §.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

46 §

Byggnad för stadigvarande bruk, vari inrymmes bostads- eller arbetsrum, skall anordnas och inredas så, att den bereder möjlighet till trevnad och god hygien. Den skall innehålla nödiga förvaringsutrymmen samt vara försedd med behövlig sanitär utrustning.

Särskilt skall beaktas följande:

1. Byggnaden skall bereda erforderlig värme- och ljudisolering samt tillfredsställande skydd mot fukt.
2. Byggnaden skall kunna uppvärmas och ventileras på tillfredsställande sätt.
3. I boningsrum samt i kök, som hör till bostadslägenhet, skall finnas fönster, som vetter omedelbart åt det fria och lämnar god dager.
4. Arbetsrum och därtill hörande personalrum skola hava tillräckligt luftutrymme och kunna tillfredsställande belysas, därvid dagerbelysning bör anordnas, om förhållandena medgiva sådan.

5. *Till byggnaden skall höra soprum om så erfordras. I byggnad med mer än två bostadslägenheter och som omfattar fler våningar än två skall sopnedkast anordnas.*

5. *Byggnad skall anordnas och utrustas så att avfallsprodukter från byggnaden kan omhändertas och bortforslas på ett tillfredsställande sätt.*

6. Rumshöjden i bostadslägenhet skall, räknat från golv till tak, vara minst 2,40 meter.

7. Golvytan i boningsrum må ej understiga 7 kvadratmeter.

8. Till bostadslägenhet skola höra vindskontor eller annat därmed jämförbart förvaringsrum samt lämpligt utrymme för förvaring av matvaror.

9. För dem som bo i byggnaden skall finnas tillgång till utrymmen med anordningar för tvätt och torkning, plats för rengöring och vädring av sängkläder, mattor och dylikt samt, där så erfordras, utifrån lätt tillgänglig förvaringsplats för cyklar och barnvagnar.

10. Lägenhet skall om möjligt hava soligt läge och helst göras genomluftbar.

11. Lägenhet skall vara försedd med balkong eller uteplats där förhållan-

¹ Stadgan omtryckt 1972:776.

Nuvarande lydelse

dena så medgiva och kravet är befogat med hänsyn till lägenhetens storlek.

Föreslagen lydelse

48 a §

Vid sådan ändring av byggnad, som enligt 78 § b)–f) är att hänföra till nybyggnad, skola bestämmelserna i 38 § första stycket, 40 och 42–48 §§ tillämpas endast beträffande de delar av byggnaden som beröras av ändringen och endast i den omfattning som erfordras för att dessa delar av byggnaden skola uppfylla skäligen anspråk på säkerhet, handikappanpassning, god värmeushållning, god hygien och trevnad.

I byggnadens övriga delar skola sådana brister som avse hållfasthet, brandsäkerhet eller sanitära förhållanden och som innebära så avsevärda olägenheter att de icke skäligen kunna godtagas undanröjas.

Vid sådan ändring av byggnad, som enligt 78 § b)–f) är att hänföra till nybyggnad, skola bestämmelserna i 38 § första stycket, 40 och 42–48 §§ tillämpas endast beträffande de delar av byggnaden som beröras av ändringen och endast i den omfattning som erfordras för att dessa delar av byggnaden skola uppfylla skäligen anspråk på säkerhet, handikappanpassning, god värmeushållning, trevnad, god hygien och godtagbar avfallshantering.

48 b §

Bestämmelserna i 46 § andra stycket 5 skall, såvitt avser byggnad som har uppförts eller för vilken byggnadslov har beviljats före den 1 januari 1977, äga tillämpning i den omfattning som erfordras för att byggnaden skall uppfylla skäligen anspråk på godtagbar avfallshantering.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1977.

SAMMANSTÄLLNING AV REMISSYTTRANDENA

1 Allmänna synpunkter

Remissinstanserna ansluter sig till arbetsgruppens uppfattning att det är angeläget att komma till rätta med de missförhållanden som råder i fråga om *sophämningspersonalens arbetsmiljö*. Många remissinstanser anser i likhet med arbetsgruppen att arbetsmiljön för denna personalkategori bör förbättras i snabbare takt än vad som följer av byggnadsbeståndets förändring och förnyelse.

Arbetsgruppens förslag till ändrade bestämmelser om sophantering vid nybyggnad och ombyggnad mottas positivt av de remissinstanser som yttrar sig härom. I fråga om bestämmelsernas tillämplighet på befintliga byggnader ställer sig emellertid flera remissinstanser tveksamma. Flertalet av dessa anser att frågan om retroaktiv tillämpning av BS i förevarande hänseende bör övervägas ytterligare innan definitivt ställningstagande görs.

En del remissinstanser anför synpunkter på arbetsgruppens sammansättning. *Statens institut för byggnadsforskning* framhåller att lagförslaget har utarbetats av en arbetsgrupp, i vilken varken hyresgäster, fastighetsförvaltare eller planverket har varit företrädade. Detta innebär att de i och för sig förståeliga och rimliga kraven på bättre arbetsmiljö inte har vägts mot andra parter krav. Vidare har arbetsgruppen inte innehållit byggnadsteknisk och ekonomisk expertis, varför det inte går att överblicka förslagets konsekvenser i dessa hänseenden. Institutet anser att frågan bör hänskjutas till planverket eller till en arbetsgrupp, som är mer mångsidigt sammansatt.

Sveriges fastighetsägareförbund anser att arbetsgruppen har varit synnerligen ensidigt sammansatt. Det är enligt förbundet anmärkningsvärt att inte någon person med närmare kännedom om fastighetsförvaltning har beretts möjlighet att delta i arbetet med att utforma de nya bestämmelserna. Genom att så inte skett har frågan inte fått den allsidiga belysning, som man rimligen kan begära. *Göteborgs fastighetsförening* framför liknande synpunkter.

Några remissinstanser berör frågan i vilken omfattning arbetsgruppens förslag skall beaktas i samband med statlig bostadsfinansiering. *Hyresgästernas riksförbund* framhåller sålunda vikten av att de åtgärder som kan komma att genomföras till följd av föreslagna lagstiftningsändringar finansierats via den statliga bostadslångivningen. Härigenom blir den ekonomiska belastningen på hushållen lägst. Även *SABO* förutsätter att regeringen förordnar om sådana ändringar av låncunderlaget m. m. som föranleds av de föreslagna ändringarna av BS. *Stockholms kommun* anser det betydelsefullt att fastställa låne- och bidragsregler så att de kan träda i kraft samtidigt med de föreslagna ändringarna i BS.

2 Avfallshantering vid nybyggnad och ombyggnad

Så gott som samtliga remissinstanser är positiva till arbetsgruppens förslag att ersätta gällande bestämmelser i BS om avfallshantering vid nybyggnad med bestämmelser som i mera allmänna ordalag formulerar de krav som bör gälla. Förslaget att dessa krav får preciseras av statens planverk genom tillämpningsbestämmelser i SBN lämnas i huvudsak också utan erinran. De remissinstanser som uttalar sig härom godtar även den föreslagna ändringen av 48 a § BS avseende avfallshantering vid ombyggnad.

Byggnadsstyrelsen avstyrker förslaget om ändring av BS och föreslår i stället att kraven på en bättre arbetsmiljö för sophämningspersonalen tillgodoses genom ändringar och kompletteringar av bl. a. SBN 1975.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län finner sig inte kunna tillstyrka det framlagda förslaget till ändringar i BS. Enligt länsstyrelsen bedöms ändringarna inte kunna åstadkomma förbättringar av betydelse i andra fall än i vissa äldre byggnader. Eftersom detaljföreskrifter angående avfallshanteringen regleras genom annan lagstiftning än byggnadslagstiftningen samt i tekniska anvisningar bör en översyn och komplettering i första hand ske av dessa regler. Om behov därvid uppkommer att ändra även i BS bör förslag härtill samordnas med sådana ändringar.

Hyresgästernas riksförbund ställer sig tveksamt till den lagtekniska lösningen vad gäller avfallshanteringen vid nybyggnad. Det kan i och för sig vara välmotiverat med en mer generell utformning av lagtexten men förbundet anser inte att tillräckliga garantier lämnas för att inte ur bostadskonsumenter synpunkt sämre lösningar kan komma att väljas. Skall den av arbetsgruppen förordade lösningen väljas måste exempelvis kravet beträffande sopnedkast slås fast i SBN. Förbundet förordar en lagteknisk lösning som innebär att nuvarande text i BS kompletteras. Kompletteringen behöver inte göras detaljerad utan borde kunna ges en mer generell utformning.

Näringslivets byggnadsdelegation framhåller att anordningarna för sophantering många gånger är bristfälliga i äldre bebyggelse. Förbättringar kräver emellertid ofta betydande ingrepp i äldre bebyggelse och åtgärderna blir därmed i åtskilliga fall mycket kostnadskrävande. De tekniska lösningarna är i vissa fall komplicerade och i betydande utsträckning oprövade. Med hänsyn till det angelägna syftet bör de nya kraven dock enligt delegationens uppfattning i princip kunna ställas även vid ombyggnad. Hänsyn till rådande praktiska begränsningar då det gäller att tillgodose kravnivån nödvändiggör dock jämkningar. Bestämelsen förutser också detta, eftersom avsikten är att "skäligen anspråk" på godtagbar sophantering skall gälla som norm för den praktiska tillämpningen. Även *HSB* vill understryka att höga kostnader och byggnadstekniska hinder i många fall innebär att nybyggnadskraven inte alltid kan tillämpas. *Sveriges fastighetsägareförbund* betonar också vikten av att höga kostnader, byggnadstekniska hinder, kulturhistoriska eller mil-

jömässiga värden måste kunna utgöra grunder för avsteg från bestämmelserna i den föreslagna 48 a § BS. Enligt förbundets mening framgår inte klart av lagtexten att dessa möjligheter till avsteg bör finnas. Förbundet anser dessutom att arbetsgruppen synes ge uttryck för en viss tveksamhet i denna fråga.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser att, om förslaget genomförs, de föreslagna bestämmelserna i 46 § andra stycket 5 och 48 a § BS bör ha annan lydelse. Länsstyrelsen påpekar att den senaste ändringen i 46 § gäller för all bebyggelse således även enfamiljshus. För dessa senare innebär den föreslagna formuleringen "Byggnad skall . . ." ökade krav i förhållande till praxis. Normalt och inte minst för att minska transportvägarna är soprum placerade utanför bostadsbyggnaden eller i samband med uthus och garage. Nuvarande formulering "Till byggnad skall . . ." bör därför enligt länsstyrelsen bibehållas. Länsstyrelsen framhåller vidare att förslagets formulering dessutom är olämplig med hänsyn till att enligt renhållningslagen olika arter av avfall förutsätts kunna förvaras åtskilda. Ökade krav på separering och återvinning är också att vänta. Därvid kan gemensamma anläggningar utanför byggnaden komma att aktualiseras. Kravet på soprum och sopnedkast i vissa fall som nu finns infört i BS bör inte slopas förrän frågan om införande av bindande föreskrifter i SBN 1975 har prövats. Därest utredningens önskemål om att krav på "godtagbar avfallshantering" nu skall införas i BS bör detta enligt länsstyrelsen ske som ett tillägg till gällande lagtext, som i övrigt behålls oförändrad. Länsstyrelsen finner slutligen att gällande formulering i 48 a § BS måste anses tillfyllest för att få godtagbar avfallshantering. Enligt länsstyrelsens mening måste i varje fall ett införande av ytterligare krav formuleras på sådant sätt att avfallshanteringen kan få ske utanför byggnad på det sätt som har påtalats beträffande 46 §.

Kommunförbundet vill särskilt framhålla att lagstifningen om separering och återvinning av avfall kräver nya rutiner och anordningar för insamling och förvaring av avfallet i fastigheterna.

Arbetarskyddsstyrelsen anför att arbetsgruppen endast har behandlat sådant avfall som kommer från hushåll, s. k. fastighetsavfall. I sammanhanget kan emellertid enligt styrelsen inte bortses från sådant avfall som härrör från t. ex. industrin (spån, skrot e. d.), sjukhus och laboratorier (s. k. riskavfall) samt kärnkraftverk (radioaktivt avfall). Här är visserligen arbetarskyddsmyndigheternas möjligheter att ingripa större än när det gäller fastighetsavfall. BS:s generella regler för avfallshantering i byggnader bör emellertid ta hänsyn till alla förekommande slag av avfall. I enlighet härmed har i förslaget bl. a. 46 § andra stycket 5 BS fått en utformning som är så allmänt hållen att den synes lämplig även för industriavfall m. m. Vid utarbetandet av tillämpningsbestämmelser till BS synes det dock styrelsen erforderligt att överväga behovet av skilda bestämmelser för bostäder och för industrier m. m. Arbetarskyddsstyrelsen framhåller vidare att det i den föreslagna författningstexten ställs krav endast på byggnads anordnande och utrustning. Även

beskaffenheten hos andra delar av en fastighet kan dock ha betydelse för sophämtningen. Viktigt är sålunda att det utanför byggnaden – mellan denna och gata eller väg – finns lämplig transportväg för bortforsling av avfall. Förslaget till författningstext bör därför ses över så att även krav härom kan ställas. I förslaget till 46 § andra stycket 5 BS har använts ordet "avfallsprodukter". Detta ord kan enligt styrelsen misstolkas så att det endast avser avfall som kan betecknas som producerat, t. ex. inom industrin, medan däremot sådant avfall som latrin e. d. faller utanför. Det bör därför övervägas om inte ordet "avfall" kan användas.

SPRI förordar att det i den föreslagna 46 § andra stycket 5 föreskrivs att avfallsprodukter skall kunna omhändertas och bortforslas från verksamhet i byggnaden och inte, såsom framgår av förslaget, från byggnaden enbart.

3 Tillämpning på befintlig bebyggelse

I fråga om arbetsgruppens förslag att bestämmelserna om avfallshantering skall kunna tillämpas med avseende på befintliga byggnader är remissutfallet splittrat.

Flera av de remissinstanser som i princip är positiva har erinringar på olika punkter. Kritiken mot förslaget i förevarande del grundar sig i huvudsak på den bedömningen att förslaget kan medföra så omfattande följder av främst ekonomisk natur att det bör övervägas ytterligare antingen genom särskild utredning eller i samband med pågående översyn av byggnadslagstiftningen. En del remissinstanser anser att i första hand annan lagstiftning än byggnadslagstiftningen bör användas för att åstadkomma förbättringar i sophämningspersonalens arbetsmiljö.

Arbetskyddsstyrelsen hör till de remissinstanser som tillstyrker förslaget. Enligt styrelsens uppfattning torde missförhållanden för sophämningspersonalen finnas i många kommuner i landet. Styrelsen framhåller att styrelsens och yrkesinspektionens möjligheter att med stöd av nuvarande arbetskyddslagstiftning ingripa mot dessa missförhållanden är begränsade. När fastighetsägaren inte är arbetsgivare eller ensamföretagare kan i praktiken ingripande ske endast genom att ett förbud mot sophämtning riktas mot renhållningsföretaget. Ett sådant förbud kan endast mera sällan väntas leda till att erforderliga förbättringar av själva fastigheten kommer till stånd. Arbetsmiljöutredningen har i betänkandet (SOU 1972:86) "Bättre arbetsmiljö" uttalat att regleringen av sådana frågor, som nu har berörts, i princip hör till byggnadslagstiftningen. Styrelsen delar denna uppfattning och har i olika sammanhang givit uttryck härför. Det nu framlagda förslaget måste därför hälsas med tillfredsställelse. Det torde enligt styrelsens mening komma att ge myndigheterna betydligt större möjligheter än hittills att komma till rätta med nu rådande missförhållanden i renhållningsarbetarnas arbetsmiljö.

Kommunförbundet anser att samhället bör ges möjlighet att kräva sådana

ändringar vid ombyggnad och i befintliga byggnader att en tillfredsställande hantering av avfallet kan ordnas. Arbetsmiljön för sophämningspersonalen torde inte komma att förbättras inom rimlig tid, om inte de föreslagna bestämmelserna tillämpas med verkan också på befintliga byggnader. Förbundet vill understryka behovet av att bestämmelserna förenas med undantagsregler i vissa fall. Så t. ex. kan särskilt höga kostnader, byggnads- eller planlösningstekniska hinder samt kulturhistoriska eller miljömässiga värden föranleda att kraven på förbättringar inte kan uppfyllas helt. Liksom arbetsgruppen vill dock styrelsen betona att detta inte får tolkas så att man regelmässigt skall tillämpa mildare bedömningar i fråga om befintlig bebyggelse eller vid ombyggnad än man gör vid nybebyggelse.

Socialstyrelsen instämmer i arbetsgruppens mening att sophämningsmiljön måste förbättras inom rimlig tid, varför styrelsen inte kan acceptera en förbättring som enbart sker i takt med att byggnadsbeståndet förnyas eller saneras. Tillämpningen måste enligt styrelsen avse befintliga byggnader, dock med den inskränkningen att kravet då inte ställs högre än vad som gäller vid ombyggnad.

Föreningen Sveriges stadsarkitekter anser att ifrågakravet kan vålla genomförandeproblem för en del kommuner framför allt vad gäller äldre, ofta kulturhistoriskt värdefulla, bebyggelse i kommunernas centrala delar. Föreningen förutsätter därför att 48 b § kommer att tolkas på ett likartat sätt som föreningen förutsatt för 48 a §. Samtliga krav som ställs på en byggnad bör sammanjämkas och man bör med hänsyn till förutsättningarna försöka åstadkomma en så god arbetsmiljö för sophämningspersonalen som möjligt i det enskilda fallet.

Göteborgs kommun anser att det i lagtexten direkt bör utsägas att byggnaden skall uppfylla anspråk på godtagbar avfallshantering i den utsträckning detta är skäligt med hänsyn till kostnaderna för åtgärdernas genomförande och omständigheterna i övrigt. *HSB* och *kammarrätten i Stadsvall* framför samma uppfattning.

För genomförandet av den föreslagna ändringen bör enligt *planverket* anges den tidsgräns inom vilken ombyggnadsarbetet bör genomföras. Det synes motiverat att förutsätta att ändringarna skall vara genomförda inom tre år efter det att lagen har trätt i kraft. Enligt *Stockholms kommun* bör det övervägas att bestämma en viss tidsrymd inom vilken ombyggnadsåtgärderna skall vara genomförda.

För att den byggande skall kunna tillämpa de ändrade bestämmelserna fördras enligt *planverket* en revidering och komplettering av det nuvarande kapitlet om soputrymmen i SBN. När det gäller anordnande av lämpliga soprum m. m. i befintlig bebyggelse kan det emellertid vara vanskligt att utfärda generella bestämmelser. Det torde därför vara möjligt att endast i begränsad omfattning ge föreskrifter. *Planverket* anser att verket i stället bör i första hand med ledning av de erfarenheter som finns hos bl. a. *AIR*-gruppen och fastighetsförvaltande företag ge vägledande exempel.

Kommunförbundet framhåller att resurser måste avsättas för att kartlägga de tekniska och ekonomiska problem som uppstår i samband med ändringar i befintlig bebyggelse samt för att utarbeta riktlinjer och utveckla tekniska lösningar för sophantering inom befintlig bebyggelse. Vidare bör exempel på lämpliga lösningar utarbetas till ledning för bl. a. byggnadsnämnderna.

Omfattningen av de tekniska förbättringar som erfordras, kostnadskonsekvenserna m. m. framgår enligt *RRV* inte av förslaget. I detta hänvisas till en undersökning från Stockholm enligt vilken förhållandena i arbetsmiljön har föranlett anmärkningar mot 55 procent av alla soprum i kommunen. Enligt *RRV* hade det varit en fördel om arbetsgruppen ytterligare hade bearbetat detta material och t. ex. för ett urval fastigheter studerat möjliga byggnadstekniska förbättringar och kostnader för alternativa ambitionsnivåer. En sådan studie är enligt *RRV* nödvändig som underlag för att utfärda erforderliga föreskrifter samt råd och anvisningar enligt 76 § BS. Planverket bör därför ges tid att med beaktande av kungörelsen (1970:641) om begränsning i myndigheters rätt att utfärda föreskrifter, anvisningar och råd utarbeta sådana normer m. m.

Förslaget om att bestämmelserna rörande sophantering skall kunna göras tillämpliga även på befintlig bebyggelse innebär enligt *Hyresgästernas riksförbund* ett betydande rättsligt ingrepp. Förbundet är införstått med behovet av att i detta fall ta ett sådant steg men vill framhålla betydelsen av att föreliggande förslag måste betraktas som ett undantagsfall utan prejudicerande verkan.

Bland de remissinstanser som är positiva till förslaget anser *länsstyrelsen i Stockholms län*, *kommunförbundet* och *Göteborgs kommun* att ekonomiskt stöd till fastighetsägarna bör utgå för att stimulera till sådana ombyggnads- och ändringsarbeten som medför förbättrad arbetsmiljö vid avfallshanteringen.

På motsvarande sätt som gäller för skyddsanordningar på tak föreslår *planverket* att det retroaktiva kravet anges i 82 § BS i stället för i 48 § BS.

Flera remissinstanser är tveksamma till förslaget om retroaktiv tillämpning av BS såvitt avser kravet på tillfredsställande avfallshantering. *SPRI* menar att de undantag som hittills har skett från principen att nya krav inte skall ges tillbakaverkande kraft är relativt entydiga och av sådan art att tillämpningen hos byggnadsnämnderna torde kunna bli relativt likartad. En retroaktiv tillämpning av den nu aktuella bestämmelsen i BS skulle i hög grad bli baserad på byggnadsnämndernas skälighetsbedömning. Hela frågan om underhållsbestämmelser för byggnader, som har uppförts med lägre egen-skapskrav än nu gällande, kommer att bli föremål för behandling i samband med översynen av byggnadslagstiftningen. *SPRI* förordar därför att förslaget om tillbakaverkande tillämpning inte medtas i nu föreslagen ändring av BS. Där uppenbara missförhållanden råder torde enligt *SPRI* i avvaktan på denna översyn bestämmelserna i hälsovårds- och arbetarskyddslagstiftningen kunna användas för att åstadkomma erforderliga förbättringar. Även

kammarrätten i Sundsvall anser att en lagändring med så omfattande följer i första hand synes böra lösas i samband med pågående översyn av byggnadslagstiftningen. Kammarrätten anser sig emellertid sakna möjlighet att bedöma om den tidsutdräkt som härigenom skulle bli följden är oacceptabel, oaktat under "väntetiden" åtgärder mot missförhållanden i viss utsträckning kan vidtas enligt redan gällande bestämmelser, bl. a. i hälsovårdsstadgan.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län erinrar om att byggnadslagstiftningen principiellt grundar sig på att nya egenskapskrav hos byggnader inte skall ges tillbakaverkande effekt. Undantag har bara gjorts där säkerhetsintresset har varit speciellt starkt. Som exempel nämns kravet på skyddsanordningar på tak. Det kan ifrågasättas om miljökrav vid avfallshantering är jämställt härmed. I äldre bebyggelse måste de olika krav som kan ställas på bebyggelsen jämkas samman för att man skall få en så god helhetsbedömning som möjligt med hänsyn till kostnader, byggnadstekniska hinder, kulturhistoriska eller miljömässiga värden. Retroaktiva regler bör utformas så att en avvägning i dessa hänseenden kan göras. Dessutom bör enligt länsstyrelsen bestämmelserna ges en utformning som medger att avfallshantering kan ske utanför byggnaden.

Statens institut för byggnadsforskning anser att de av arbetsgruppen lämnade exemplen på bestämmelser i BS som gäller även för befintlig bebyggelse knappast är jämförbara med de bestämmelser som arbetsgruppen föreslår, eftersom förstnämnda bestämmelser avser åtgärder som innebär måttliga eller inga ingrepp i befintliga byggnader. De av arbetsgruppen föreslagna juridiska instrumenten syftar emellertid till ingrepp av en annan storleksordning. Konsekvenserna av detta bör enligt institutet analyseras innan lag stiftas.

Bostadsstyrelsen framhåller att BS utgör grund för de byggnadstekniska krav som gäller som förutsättning för byggnadslov. Att med utgångspunkt i BS i efterhand ställa nya tekniska krav på uppförda byggnader eller i ett redan beviljat byggnadslov är knappast rimligt. Med det av arbetsgruppen förordade förhållandet mellan BS och SBN (allmänna krav i BS, tekniska preciseringar i SBN) skulle t. o. m. successiva ombyggnader i samma fastighet kunna bli erforderliga allteftersom de byggnadstekniska detaljkraven i SBN utvecklas. Styrelsen anser att de angelägna förbättringar av arbetsmiljön som det nu är fråga om bör grundas på annan lagstiftning.

Malmö kommun ifrågasätter om den av utredningen föreslagna lösningen med reglering i BS med retroaktiv verkan är den bästa vägen för att klara problemen. Åtskilligt talar för att man i stället bör införa bestämmelser i arbetarskyddslagstiftningen. Sådana bestämmelser skulle kunna ge yrkesinspektionen möjlighet att ålägga fastighetsägare att vidta åtgärder för att undanröja risker för olycksfall och att göra erforderliga förbättringar i övrigt i arbetsmiljön. Det i utredningen redovisade förslaget bör enligt kommunens mening inte nu göras till lag. I stället bör ytterligare överväganden göras under fortsatt utredning. Härvid bör närmare undersökas möjligheterna till

en lösning genom ändring i arbetarskyddslagstiftningen.

Byggnadsstyrelsen anser det principiellt felaktigt och förenat med svåröverblickbara konsekvenser att genom byggnadslagstiftningen påfordra standardhöjande åtgärder i befintlig bebyggelse, även om så har skett beträffande skyddsanordningar på tak och utrymmen för barns lek. I motsats till arbetsgruppens bedömning anser styrelsen att arbetarskyddslagstiftningen är ett lämpligare instrument för att åstadkomma ändringar i befintlig bebyggelse. Arbetarskyddslagstiftningen och hälsovårdslagstiftningen gäller även befintlig bebyggelse och kan tillämpas för att tvinga fram åtgärder. Sophämtning äger rum så ofta och med sådan regelmässighet att lokalerna för denna hantering närmast är att jämföra med vad som avses i 53 § tredje stycket arbetarskyddslagen. Byggnadsstyrelsen anser att en justering av denna paragraf med innebörden att ifrågavarande lokaler anses upplåtna för sitt ändamål skulle tillgodose framtida krav. Lagen om vissa gemensamhetsanläggningar torde dessutom enligt styrelsens mening i många fall kunna tillämpas för att nå bättre förhållanden. Arbetsgruppen har inte diskuterat om en förbättrad avfallshantering kan utgöra vägande argument för tvångsanslutning av fastigheter till gemensamhetsanläggning. Goda lösningar för såväl sophämningspersonal som boende kan åstadkommas till rimliga kostnader om sophanteringen ordnas gemensamt för flera fastigheter. Byggnadsstyrelsen föreslår vidare att SBN 1975 omarbetas för att bättre motsvara de framförda kraven.

Mot en retroaktiv tillämpning talar enligt *Näringslivets byggnadsdelegation* starka praktiska skäl, främst från kostnadssynpunkt. Att med tämligen omedelbar verkan tillgodose de nya kraven i hela det äldre byggnadsbeståndet orsakar stora kostnader. Någon uppfattning om omfattningen av kostnaderna har arbetsgruppen inte redovisat. En kostnadsredovisning är emellertid helt nödvändig, innan åtgärder av så drastiskt slag som retroaktiv lagstiftning tillgrips på ifrågavarande område. Enligt delegationens uppfattning talar sannolikheten för att ombyggnadsarbeten för att tillgodose förevarande krav medför en allmän höjning av hyresnivån i samtliga fastigheter av berörda årgångar. En trolig konsekvens blir även att de åtgärder som företas blir dyrare än nödvändigt, om sophanteringsfrågan måste lösas separat oberoende av andra byggnadsåtgärder. Vid en reguljär ombyggnad eller sanering kan rationellare lösningar väljas, handlingsfriheten blir ofta större, byggnadsarbetena kan administreras bättre etc. Sannolikt torde enligt delegationen tekniskt och ekonomiskt rimliga förbättringar kunna nås på ett smidigare sätt, om sophämtningstaxan justeras, så att man vid uttaxering av sophämningsavgifter premierar ägarna av äldre fastigheter, som är försedda med rationellare sophämningsanordningar. Delegationen framhåller vidare att en tillämpning av t. ex. arbetarskyddslagstiftningen sakligt sett måste framstå som en bättre väg att lösa hithörande problem. Ingridanden med stöd av denna lagstiftning sker nämligen efter en intresseavvägning genom punktinsatser, där bristerna är som störst. Med BS:s bestämmelser

åstadkoms däremot en generell kravnivå, oaktat hur förhållandena och problemen gestaltar sig. Även om arbetsmiljön inte är idealisk finns det dock en skiftande skala av situationer innan direkt klandervärda förhållanden råder, som kräver omedelbar rättelse. Införs bestämmelserna i BS betyder det att utrymmet för sådana hänsynstaganden blir starkt begränsat. Inte minst från kostnadssynpunkt förefaller således åtgärder enligt t. ex. arbetarskyddslagstiftningen vara att föredra. Skulle denna i något avseende inte fungera tillfredsställande, finns möjlighet att beakta detta i samband med pågående arbete på en ny arbetsmiljölag.

Sveriges fastighetsägareförbund framhåller att arbetsgruppen inte alls har berört kostnadsaspekterna. Detta är enligt förbundet en allvarlig brist. Ett genomförande av förslaget beträffande redan uppförda fastigheter kommer i de flesta fall att medföra så stora kostnader – direkta och indirekta – att de inte till någon del kan inrymmas inom fastighetens driftbudget. Miljöförbättringen måste därför genom ändring av bruksvärdereglerna betalas med ökade hyror om inte statliga bidrag införs för denna typ av ombyggnad.

I anslutning till det av arbetsgruppen anförda exemplet att kravet på en godtagbar transportväg i det enskilda fallet kan medföra att hyresgästerna får avstå från sopnedkastet och i stället lämna avfallet i särskilt anordnade utrymmen i anslutning till transportvägen vill *bostadsdomstolen* peka på att tillgång till eller avsaknad av sopnedkast i allmänhet beaktas vid en bruksvärdeprövning enligt reglerna i 12 kap. 48 § jordabalken. Fall kan därför tänkas förekomma då förlust av sopnedkast kan medföra att hyran för berörda lägenheter påverkas i sänkande riktning. Denna omständighet bör enligt domstolen vägas in bland de ekonomiska förutsättningarna vid en tillämplig ändring av avfallshanteringen. Även *Sveriges fastighetsägareförbund* framför liknande synpunkter. Om för hyresgästerna gemensamma utrymmen såsom cykelrum, barnvagnsrum m. m. tas i anspråk för sopnedkast o. likn. kan enligt förbundet krav framställas från hyresgästerna på att hyrorna skall nedsättas.

Länsstyrelsen i Malmöhus län finner det inte sannolikt att hyresgäster, som har vant sig vid en sådan anordning som sopnedkast, skulle acceptera en förändring till det sämre som innebär att de får lämna avfallet i särskilt anordnade utrymmen i anslutning till transportvägen. Den av arbetsgruppen uttalade uppfattningen i denna fråga rimmar dessutom enligt länsstyrelsen illa med de uttalade motiven till de nyligen genomförda ändringarna av 46, 42 a och 48 a §§ BS som syftar till en ökad handikappanpassning av bostäder.

Hyresgästernas riksförbund menar att en förutsättning för att konflikter inte skall uppstå är att man vid genomförande av åtgärder för att förbättra arbetsmiljön inte ger avkall på de boendes intressen. Tekniska lösningar får inte väljas så att servicen försämras. Även *Stockholms kommun* anser att tillämpningen av bestämmelserna inte får medföra försämrade möjlig-

heter för de boende att få avfallet omhändertaget på ett tillfredsställande sätt.

Kommunförbundet pekar på att gällande hälsovårds-, arbetarskydds- och renhållningslagstiftning mera aktivt bör utnyttjas för att komma till rätta med här aktuella missförhållanden. Självklart är det inte enbart byggnadslagstiftningen som skall utnyttjas för att förbättra renhållningspersonalens situation.

Statens institut för byggnadsforskning framhåller att förslaget har organisatoriska konsekvenser som inte diskuteras i promemorian. Förslaget innebär att byggnadsnämnden blir det organ, som skall handlägga frågor om soprumsombyggnad. Byggnadsnämnderna är redan i dag hårt belastade och nya arbetsuppgifter är föreslagna. Det bör därför undersökas vilka uppgifter som bör slopas eller omformas för att bereda plats för soprumsförändringarna. Annars äventyras genomförandet. Skärpta bestämmelser för nybyggnad medför rimligtvis mycket små förändringar i byggnadsnämndernas resursbehov. Däremot medför kravet på åtgärder i befintliga husen ny typ av ärenden, som torde medföra märkbar belastningsökning, om lagstiftningen skall få någon effekt. Vidare innebär ärenden med föreläggande om åtgärder i befintliga hus en annan roll för byggnadsnämnderna än hittills. Denna roll kräver ett betydligt mer aktivt engagemang och vidgad kompetens, speciellt avseende vad som är ekonomiskt genomförbart. Institutet anser att starka skäl talar för att byggnadsnämndernas roll omprövas avseende byggnadslagstiftningens retroaktivitet och tillämpning på den befintliga bebyggelsen. Denna stora och väsentliga fråga bör behandlas i ett betydligt vidare sammanhang och inte utgående från en så avgränsad fråga som här har varit fallet. Institutet anser att frågan om byggnadsnämndernas roll visavi befintlig bebyggelse bör behandlas i samband med en ny bygglag och i samband med behandlingen av förslaget om ett bostadsverk (SOU 1976:26) d. v. s. i sammanhang som möjliggör att de viktiga principfrågorna lyfts fram. Slutligen innebär det lagda förslaget att byggnadsnämnderna skall aktivt driva frågor av en karaktär, som ligger betydligt närmare hälsovårdsnämnd och yrkesinspektion. Byggnadsnämnderna torde inte ha samma kompetens som dessa nyss nämnda myndigheter att bedöma angelägenheten av t. ex. arbetsmiljökrav. Ur organisatorisk synvinkel finns således enligt institutet vissa betänkligheter mot det lagda förslaget. Av promemorian framgår att rent formella juridiska skäl har lett arbetsgruppen till att föreslå att åtgärder vidtas via byggnadslagstiftningen och byggnadsnämnderna. Institutet anser att frågor i samband med genomförandet, bl. a. organisationsfrågor, bör analyseras innan juridiska instrument väljs. Det är tänkbart att närmare utredning leder till att frågan om soprummen och soptransportvägar i befintliga hus bör lösas på annan väg än genom byggnadslagstiftningen t. ex. som en arbetarskyddsfråga.

Enligt arbetsgruppens bedömning kan det i åtskilliga fall visa sig att en ändamålsenlig lösning av sophanteringen inte kan åstadkommas med mindre än att visst utrymme som är uthyrt måste tas i anspråk, t. ex. som

del av sopnedkast eller som soputrymme. Med anledning av detta konstaterande anför *bostadsdomstolen* att utrymme som behöver tas i anspråk för här avsett ändamål i allmänhet är beläget i källarvåningen eller bottenvåningen. Dessa våningsplan är ofta uthyrda som lokaler, d. v. s. för annat ändamål än bostäder. Uthyrningen av lokaler sker inte sällan genom långtidskontrakt, och det är inte ovanligt att hyrestiden är fem år eller längre. Mot bakgrund härav vill domstolen fästa uppmärksamheten på att förekomsten av långtidskontrakt kan medföra att den tillämnade åtgärden måste anstå under så lång tid att andra lösningar kanske bör övervägas.

Sveriges fastighetsägareförbund erinrar om att det finns åtskilliga fastigheter som är fullt moderna och som inte inom överskådlig tid skall bli föremål för sanering eller ombyggnad men som ändå inte har soprumsfrågan löst på ett i enlighet med förslaget tillfredsställande sätt. I dessa fall har fastighetsägaren rättat sig efter de bestämmelser som rådde vid byggnadens uppförande och erhållit byggnadslov för t. ex. en placering av soprummet i källarplanet. Detta kan självfallet leda till att transportvägarna för sophämtningspersonalen blir besvärliga. Den enda möjligheten att uppfylla de föreslagna kraven kan i det läget vara att soprummet flyttas upp i bottenvåningen, där i bästa fall särskilda utrymmen kan tas i anspråk, dock med kostnadskrävande ombyggnadsåtgärder som följd. Det kan emellertid enligt förbundet också i många fall inträffa, att man måste utrymma en bostadslägenhet eller, kanske ännu vanligare, att en uthyrd lokal måste friställas. Förbundet anser att en sådan åtgärd självfallet inte kan ske utan betydande kostnader och svårigheter. Enligt förbundet är det heller inte utan vidare klart att en hyresnämnd efter uppsägning kommer att medge avflyttning från bostadslägenhet. När det gäller lokaler kan fastighetsägaren med hänsyn till det indirekta besittningsskyddet bli tvingad att utge skadestånd till hyresgäst till följd av att hyresrätten upphör efter uppsägning. Arbetsgruppen synes vid sina överväganden helt ha förbiset hyreslagens regler om direkt respektive indirekt besittningsskydd. Det är inte heller ovanligt att lokaler är uthyrda mot långtidskontrakt. I sådana fall är det inte ens möjligt för fastighetsägaren att ensidigt få avtalet att upphöra i förtid. *Stockholms kommun* uppger att det kan leda till stora kostnader för fastighetsägaren i de fall kommersiellt attraktiva lokaler behöver tas i anspråk för soputrymmen. *Göteborgs fastighetsägareförening* påpekar också att en uppsägning av lokal kan inte ogillas annat än på formella grunder. I en skadeståndsprocess mellan hyresgäst och fastighetsägare kan enligt föreningen fastighetsägaren tvingas utge höga skadestånd.

Arbetsgruppen behandlade det problem som kan uppstå om fastighetsägaren inte kan uppfylla föreläggande att ordna godtagbar avfallshantering med hänsyn till att det utrymme föreläggandet avser är uthyrt och uppsägning av hyresgästen ogillats av hyresnämnden. Enligt arbetsgruppens mening skulle i denna situation ett eventuellt förelagt vite inte komma att dömas ut. *Stockholms kommun* påpekar att byggnadsnämnden i kommunen i ärenden rörande olovlig kontorisering har hävdatt den uppfattningen

att ett föreläggande inte förfaller på grund av ogiltigförklarad uppsägning. *Länsstyrelsen i Stockholms län* framhåller att en ogiltigförklarad uppsägning utgör i regel inget hinder för hyresvärderna att med åberopande av ett myndighetsbeslut frånträda ett hyresavtal och genomföra den erforderliga åtgärden.

4 Ikraftträdande

Vad gäller ikraftträdande av nya bestämmelser på området ifrågasätter *bostadsstyrelsen* om detta av praktiska skäl kan sättas så tidigt som till den 1 januari 1977. Även *Stockholms kommun* är tveksam till den föreslagna tidpunkten för ikraftträdandet av bestämmelserna och anser att i vart fall bestämmelserna i 48 b § BS bör träda i kraft först sedan både de finansiella frågorna har fått sin lösning och fastighetsägarna har fått tillfälle att vidta erforderliga åtgärder.